

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Islamofobie v politickém prostředí České republiky:
komparace ODS, parlamentních stran a nových
antiimigračních politických subjektů**

Lukáš Zahradník

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Politologie

Diplomová práce

**Islamofobie v politickém prostředí České republiky:
komparace ODS, parlamentních stran a nových
antiimigračních politických subjektů**

Lukáš Zahradník

Vedoucí práce:

doc. PhDr. Přemysl Rosůlek, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2018

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2018

.....

Mé poděkování patří doc. PhDr. Přemyslu Rosůlkovi, Ph.D. za milý přístup, cenné rady, připomínky a podněty. Dále bych chtěl poděkovat rodině za podporu po celou dobu studií.

Obsah

Úvod.....	7
1. Teorie islamofobie.....	9
2. Teoretické vymezení krajně pravicových politických stran.....	15
3. Islamofobní diskurz v České republice od jejího vzniku po období tzv. migrační krize.....	22
3.1. Vývoj islamofobie v českém politickém prostředí.....	23
3.2. Zpráva o islamofobii v České republice po vypuknutí tzv. migrační krize.....	30
4. Islamofobní tendence v programatice a rétorice čelních představitelů politických stran.....	31
4.1. ODS.....	32
4.1.1. Historický vývoj ODS v otázce islámu.....	32
4.1.2. Islamofobní tendence u ODS v době soudobé migrační krize.....	35
4.2. Strany populistické radikální pravice.....	39
4.2.1. Martin Konvička a „jeho“ strany.....	39
4.2.2. Úsvit – Národní koalice.....	41
4.2.3. Dělnická strana sociální spravedlnosti.....	42
4.2.4. Svoboda a přímá demokracie.....	44
4.3. Ostatní politické subjekty s islamofobním zaměřením.....	46
4.4. Levicové spektrum	49
4.4.1. ČSSD	49
4.4.2. KSČM.....	50
4.5. Strany politického středu.....	51

4.5.1. KDU-ČSL.....	52
4.5.2. ANO 2011.....	53
4.5.3. Česká pirátská strana.....	54
4.6. Pravicové spektrum stran	55
4.6.1. TOP 09.....	55
4.6.2. Starostové a nezávislí.....	56
5. Nejvíce artikulovaná témata plynoucí z výzkumu islamofobie u politických stran.....	57
Závěr.....	60
Seznam pramenů a literatury.....	63
Resumé.....	73

Úvod

Téma islamofobie je v současném světě poměrně exponované. I v České republice se na pozadí soudobé migrační krize k problematice vyjadřuje řada významných lidí a politické strany ji přizpůsobují své programy a rétoriku. Zároveň problému využívají nové strany a hnutí, které se snaží často oslovovat občany důrazem na jedno aktuální téma. Otázkou ovšem zůstává, jaké konkrétní projevy můžeme považovat za islamofobní. Na to se pokusím zaměřit v úvodní teoretické části a nastínit koncepce několika autorů a jejich pohledy na to, co lze do této kategorie zařadit a co již nikoliv. Vzhledem k politickému vývoji České republiky nemají u nás strany, soustředící se na tuto problematiku dlouhou historii. Jinak tomu bylo v západní Evropě, kde strany s podobným zaměřením vznikají již od 60. let 20. století. Řada autorů tak již tehdy představila své koncepty a snažila se tyto strany zaškatulkovat. Ve své práci se zaměřím na ty nejvýznačnější a na autory, kteří se v různých dekádách zasloužili o rozvoj této stranické rodiny. Tato práce si rozhodně nedává za cíl obsáhnout všechny teorie zaměřující se na krajně pravicové strany, ale jen naznačit jejich vývoj a najít jistou symbiózu s politickým prostředím České republiky.

V navazující praktické části se zaměřím na programatiku a výroky předsedů vybraných stran. Po kapitole věnující se historii islamofobie od vzniku České republiky do současnosti, bude primárním cílem komparace výroků a programů ODS a dalších relevantních politických stran. Hlavním zkoumaným subjektem bude ODS, neboť se jedná o tradiční pravicovou konzervativní stranu. Bude tedy zajímavé sledovat nakolik a zdali vůbec se v čase proměňuje její politika. Primární bude její komparace se stranami fungujícími na antiislámském základě. V krátkosti však nastíním i vývoj u ostatních parlamentních stran, a to z důvodu maximální objektivity k ODS. Výzkum bude probíhat na základě použití klíčových slov „islám“ a „muslim“ v kombinaci s názvy vybraných stran a jejich předsedů. Vyhledávání bude probíhat přes databázi Anopress, konkrétně v pěti nejvýznamnějších denících, a také přes internetový vyhledávač. Zde však a priori vyřadím zdroje, které dle mého názoru nejsou na základě svého fungování důvěryhodné (např. Parlamentní listy apod.).

Programová východiska jsou charakterizována nikoliv jen jako program ve formě tezí na plakátech, letácích, billboardech či programech na internetových stránkách politické strany, ale pro tuto potřebu se také zaměřím na výroky politických elit zkoumaných stran. Zásadní ke sledování výsledku bude konceptualizace pojmu islamofobie, který je sice

v mnoha ohledech termínem zavádějícím, ale stále funkčním, přinejmenším pro potřeby této diplomové práce.

Vyhodnocení proběhne na základě kvalitativní analýzy. Hlavními kritérii bude obraz islámu a muslimové v České republice v kontextu soudobé migrační vlny z oblasti Blízkého východu. K těmto kritériím se bude vztahovat programatika i výroky jednotlivých lídrů. To jsou asi nejvýraznější témata rezonující v českých odborných, ale i celospolečenských kruzích.

Hlavním cílem mé diplomové práce je analýza islamofobie v české politice. Konkrétně se budu věnovat evoluci islamofobie od vzniku České republiky s akcentem na programatiku politických stran v období soudobé migrační krize. Stěžejní otázkou je, jak se projevují islamofobní tendence u ODS a stran populistické radikální pravice, zdali se přibližují či nikoliv? Podotázkou a pomocným kritériem budou ostatní parlamentní strany z celého politického spektra. Mění se pouze politika ODS v souvislosti s islámem, nebo je tomu tak i u dalších relevantních stran? Poslední cílem bude zachycení společných témat, které představitelé jednotlivých stran artikulují v souvislosti s islámem a s ním související migrační krizí.

V neposlední řadě je nutné zdůraznit, že soudobá česká debata o islamofobním diskurzu je rámována ne zrovna důrazným rozlišováním pojmů jako jsou migranti, islám, muslimové a terorista, což se nutně odráží i v této práci, respektive ve stranických programech a výrocih politiků.

1. Teorie islamofobie

Bez ohledu na (ne)vhodnost užívání tohoto pojmu řada badatelů upozorňuje na to, že islamofobní tendence nejsou v Evropě fenoménem novým, neboť muslimové a Orient reprezentovaný expanzivním islámem představovali v kolektivní imaginaci na Západě kategorii „těch druhých“ od okamžiku, kdy se ve středověké Evropě objevili. Křesťanský svět vnímal islám jako hrozbu, ať už se jednalo o jeho arabskou, osmanskou, severoafrickou či španělskou formu. Nicméně zatímco ve středověku a období rané renesance byl krutý obraz islámu posilován v poezii, pověrách i učených debatách, pro renesanční období přestává být boj proti osmanským Turkům interpretován prizmatem boje věřících proti nevěřícím, ale nově jako kontinuita antického boje mezi helénskou kulturou představující civilizaci a Persií ztělesňující „barbary“. Na britských ostrovech byli Turci a islám v průběhu 16. a 17. století spojováni s představou „despocie, svévole, vyděračství, otroctví, pirátství, krutých trestů a tvrdých zkoušek pro křesťany“. Věk antiklerikálního osvícenství přispěl k formování moderní evropské představy o Osmanské říši jako o „ztělesnění despotismu spjatém s přesvědčením o nereformovatelnosti islámského náboženství stíženého fanatismem a zaslepeností“. V akademické literatuře 19. století nadále posilovala, alespoň podle orientalisty Edwarda Saida, standardizace a kulturně-stereotypní vnímání „mystického Orientu,“ což nijak nezměnila televizní a filmová kultura pozdějšího mediálního průmyslu. Také historie orientalismu byla na Západě formována na základě anti-arabských a anti-islámských předsudků stejně jako interpretace bojů mezi Araby a sionismem a absence nezaujaté a věcné diskuze o Arabech a o islámu (Zahradník – Rosůlek 2017: 72–73).

Pojem islamofobie se v anglicky hovořících zemích začal objevovat v 80. letech 20. století. Tento termín je často charakterizován jako souhrnné spektrum projevů vyjadřující odpor, až nenávisť vůči muslimům, s nimiž západní společnosti postupem času začaly čím dál více přicházet do styku (Kropáček 2002: 197). Podle arabisty Marka Čejky však není islamofobie omezena pouze na Západ. Lze na ní narazit prakticky kdekoliv, ať už v Indii, Číně či v některých zemích rovníkové Afriky (Čejka 2010).

Podle Oxfordského slovníku angličtiny značí islamofobie „intenzivní odpor vůči islámu či strach z něj, zejména jako politického nástroje, nepřátelství či předsudky vůči muslimům“ (Ostřanský 2015). Zahrnuje celou škálu podob, a to „od velmi jaderného šíření nenávisti po internetu přes zkratkovité obrazy nepřátel v médiích, které jsou plné různých stereotypů, až po oportunistické pokusy politiků občas vytáhnout ‚islámskou kartu‘“

(Ostřanský 2014: 85–86). Samotný strach z islámu či jeho kritika ale ještě nejsou považovány za islamofobní. V roce 1997 vymezila britská nadace The Runnymede Trust mantinely mezi věcnou kritikou a samotným strachem z islámu. Odkazují se na ní i čeští arabisté. Nadace přišla s rozlišením mezi otevřeným a uzavřeným pohledem na islám. K islamofobii se řadí ten uzavřený. Obě kategorie se dělí na osm podkategorií, které stojí proti sobě v opozici. Otevřený pohled je chápán pozitivně a uzavřený jako negativní náhled na islám. Nicméně tento koncept byl následně kritizován a bylo mu vyčítáno, že nabízí příliš zjednodušující a černobílý pohled. Tento přístup také nevysvětluje, proč je tento fenomén v posledních letech na vzestupu. V souvislosti s takto pojímaným pohledem na islám, dochází u široké veřejnosti k černobílému vidění muslimů i jako jednotlivců. Převážně média začala používat dělící linie, kupříkladu radikální a umírněný či dobrý a špatný (The Runnymede Trust 1997).

Tab č. 1: „Otevřený” a „uzavřený” pohled na islám

Rozlišení	Uzavřený pohled	Otevřený pohled
1. Monolitický / rozmanitý	Islám je nahlížen jako jednotný monolitický blok, statický a nereagující na nové skutečnosti.	Islám je nahlížen jako rozmanitý a progresivní, s vnitřní rozmanitostí, debatami a rozvojem.
2. Oddělený / interaktivní	Islám je nahlížen jako oddělený a „jiný“: a) nemá žádné společné cíle a hodnoty s ostatními kulturami; b) není jimi ovlivněn; c) neovlivňuje je.	Islám je vnímán jako vzájemně související s ostatními vyznáními a kulturami: a) mají určité společné hodnoty a cíle b) je jimi ovlivněn c) a obohacuje je.
3. Podřadný / odlišný	Islám je vnímán jako podřadný vůči Západu: barbarský, iracionální, primitivní a sexistický.	Islám je vnímán jako výrazně odlišný, ale ne podřadný a je hoden rovnocenného respektu.
4. Nepřítel / partner	Islám je vnímán jako násilný, agresivní, ohrožující, podporující terorismus a zahrnutý ve „střetu civilizací“.	Islám je aktuální a potenciální partner pro společnou kooperaci a řešení společných problémů.
5. Manipulativní / upřímný	Islám je vnímán jako politická ideologie používaná pro politický a vojenský prospěch.	Islám je vnímán jako upřímná náboženská víra praktikována upřímně.
6. Kritika Západu zamítnuta / brána v úvahu	Kritika Západu je odmítnuta jako zcestná.	Kritika Západu a dalších kultur je brána v úvahu a debatuje se o ní.
7. Diskriminace je bráněna / kritizována	Nepřátelství vůči islámu, diskriminace muslimů a jejich exkluze z majoritní společnosti jsou ospravedlňovány.	Debaty a nesouhlas s islámem nesnižují snahu o boj proti diskriminaci a exkluzi.
8. Islamofobie vnímána jako přirozená / problematická	Anti-muslimské nepřátelství je akceptováno jako přirozené a „normální“.	Kritické pohledy na islám jsou vystaveny kritice, aby nebyly neadekvátní a nespravedlivé.

Zdroj: The Runnymede Trust 1997.

Od teroristických útoků na New York a Washington 11. 9. 2001 vzniklo několik studií zabývajících se fenoménem islamofobie. Většinou se jednalo o snahu nalézt její kořeny a důsledky, které jsou patrné i v dnešní době. Například v roce 2004 při příležitosti pořádání konference v Budapešti byla islamofobie definována jako strach či předpojaté stanovisko vůči islámu, muslimům a záležitostem, které se jich dotýkají. Také zde bylo podotknuto, že se jedná o porušování lidských práv a hrozbu pro sociální kohezi (Ramberg 2004). V jiné zprávě se o islamofobii píše slovy: „Islamofobie je v západní kultuře již po mnoho století. Bere na sebe odlišné formy v různých časových obdobích a v odlišných kontextech.” (Stone 2004). V Londýně v roce 2001 vznikla organizace Forum Against Islamophobia and Racism a vytvořila vlastní definici: „Islamofobie je strach, nenávist a nepřátelství mířené proti islámu a muslimům. Islamofobie ovlivňuje všechny aspekty života muslima a může být vyjádřena v několika podobách: útoky, zneužívání a násilí vůči muslimům, útoky na mešity, islámská centra a muslimské hřbitovy, diskriminace v zaměstnání, vzdělání, bydlení, poskytování služeb a servisu, nedostatek ustanovení a respektu k muslimům ve veřejných institucích.” (Forum Against Islamophobia and Racism 2001).

Lee tvrdí, že islamofobie by měla být chápána jako afektovaná část stigmatizace islámu a muslimů. Nicméně i sami autoři přiznávají, že měřítko, která by byla vypovídající o fenoménu strachu z islámu a muslimů jsou stále nedostatečně určena a měla by být nadále rozvíjena. Ray Taras nabízí svou poměrně širokou charakteristiku, že islamofobie k sobě svazuje náboženské, etnické a kulturní předsudky, přestože vlastní náboženské provázání je velice úzké, tak je přesto považováno za hlavní část teorie. Islamofobie se v jeho pojetí stává tajemnou mystifikací rasy a rasismu, i když se v jádru jedná o náboženský předsudek. Podhoubím, které pomáhá růstu diskriminačního jednání, je rasa a etnický původ, méně už náboženství a víra. Hlavní otázkou islamofobického diskursu je otázka muslimské civilizace, která je dle představ zásadně neslučitelná se západní kulturou (Taras 2012: 52).

Za jeden z největších projektů, který se měl zabývat monitorováním projevů islamofobie, byl dlouho považován projekt Evropské unie, nazvaný EUMC. Jednalo se o projekt, který vznikl krátce po 11. září 2001. Dokument byl zaměřený na nejčastější problémy muslimského obyvatelstva v různých fázích a sférách života. Typickými zkoumanými problémy byly například nezaměstnanost či chudoba (Allen – Nielsen 2002: 12). EUMC zkoumá islamofobii na základě veřejných projevů a z prohlášení různých rad a výborů, které se jí pokoušely definovat. Nejčastějšími projevy jsou různé rasistické či xenofobní urážky, u kterých lze pozorovat islamofobní kontext. Jedním z kritérií u islámu je

fakt, zdali se jedná o urážky, které obsahují přímé útoky na jejich víru nebo kulturu. Pokud ne, nelze dle této zprávy hodnotit je jako islamofobní. Jedná-li se ale o útoky na mešity či hanlivá grafity, které urážejí muslimskou komunitu a obsahují-li anti-islámské vzkazy, lze je jednoznačně zařadit do kolonky islamofobní. Ve své zprávě organizace také operuje s pojmem útoky z nenávisti, což mohou být jakékoliv útoky namířené proti určité skupině obyvatel, ale ani tato kategorie by neměla nést označení islamofobní. Důležité je v takových případech vnímání pachatele, který svůj čin může chápat jako zločin proti muslimovi. A i když oběti není nakonec muslim, může být takový čin označen za islamofobní. V této souvislosti EUMC zmiňuje bombové útoky v Londýně z roku 2005, kdy došlo k napadení několika osob, kteří nebyli muslimové, ale pachatelé je takto viděli (EUMC 2006).

Zajímavý je také pohled Juliane Wetzel, která srovnává islamofobii a antisemitismem. Dle jejího názoru lze v případě těchto dvou pojmů spatřovat především podobnost ve formě strachu. Původ, ze kterého vychází, se však liší. Antisemitismus je založen především na strachu z politické a ekonomické převahy, naopak islamofobie vychází z obav z demografické expanze. Oba pohledy se však shodují ve stereotypním pohledu a určitým stupněm zpátečnictví vůči modernímu světu (Wetzel 2013).

Odpovědi vybraných autorů jsou rámovány problematikou osočování z islamofobie nebo naopak z islamofilie, stejně tak jako lamentováním nad terminologickým uvíznutím či nejasností, kdo koho a za co napadá či nechápe, kde jsou a zda jsou relevantní historické paralely po používání argumentačních faulů a šíření hoaxů. Pro Českou republiku by bylo vhodnější mluvit o antiislámismu, jak navrhuje Ivan O. Štampach (2015: 110–112), neboť význam je oproštěn od klinického významu a lépe tak odráží jeho sociální kořeny. Takovéto kořeny je možno rozlišit tři: 1) Náboženský motiv, 2) Nacionalistický motiv a 3) Liberalistický motiv (Váně 2017: 4).

Pavel Barša používá termín nová xenofobie, kterou může být právě islamofobie. V jejím případě se již nejedná o rasovou či etnickou nevraživost, ale o kulturní a ideologickou neslučitelnost s evropskou civilizací. Nová xenofobie tedy vychází z liberální obrany univerzálních práv jednotlivce. Zároveň tato xenofobie apeluje spíše k vyšším středním třídám, na rozdíl od té staré. Nová xenofobie rehabilituje spolu s Židy, také Ameriku a kritizuje poraženectví Evropy, kdy poukazuje na to, že se Evropa snaží Araby a muslimy usmiřovat, zatímco Izrael i Amerika pochopily, že tyto nepřátelé západní civilizace porozumí jen síle. Nová xenofobie nemá jen rétorikou populistických demagogů, ale má své minimálně

dva reálné zdroje. Prvním je eskalace napětí mezi zeměmi Západu a islámského světa, především v důsledku americké války proti teroru. Druhým poté potíže s integrací potomků muslimských přistěhovalců. Oba tyto zdroje působí k posilování nové evropské xenofobie. Přijímací společnost má právo po přistěhovalcích žádat přijetí základních politicko-právních institucí, nemá však právo po nich žádat opuštění jejich etnických kořenů, zvláštních životních zvyků a náboženského přesvědčení, pokud nejsou tyto zvyky a přesvědčení v rozporu s nejzákladnějšími politickými hodnotami liberálně-demokratického zřízení. Podle Baršy, chtějí-li evropské státy zůstat nadále liberálními, musí respektovat etnickou, kulturní, náboženskou a ideologickou rozrůzněnost svých společností. S ohledem na vztah k muslimským přistěhovalcům ovšem tato teze vyžaduje odmítnout základní předpoklad nové xenofobie, jímž je představa, že fundamentalismus a terorismus jsou nutnými atributy islámu (Barša 2006).

Politický islám neboli islamismus, není jediným faktorem, který v obyvatelích vzbuzuje islamofobní nálady a tendence. Vliv na ně má i silící vliv globalizace, který zapříčiňuje postupný úpadek sociálních jistot a tradičních hodnot. S tím související krize identity staví na negativním vymezení mezi „my“ a „oni“. Časté je také vzývání a idealizování minulosti. Všechny tyto aspekty bývají následně podpořeny silným nacionalistickým slovníkem (INSAAN 2013).

Politolog Pavel Barša upozorňuje, že česká islamofobie má více příčin. Prvním důvodem je, že se strašně lehce prodává, a to především pomocí televizních zpráv, ve kterých jsou zmiňováni jen džihádisté. Dalším zdrojem je kultura, a to že jsme jedna z nejvíce sekularizovaných zemí světa. A náš sekularismus dokáže vystoupit velmi agresivně proti jakékoli formě organizovaného náboženství, jak se podle Pavla Baršy ukázalo i na příkladu církevních restitucí. Je nám bližší spíše liberální islamofobie, která je charakteristická pro Nizozemsko či některé skandinávské země. Ta není podepřena rasově, etnicky nebo křesťansky, ale dovolává se hodnot svobody a rovnosti. Zároveň zdůrazňuje, že islám je pozůstatek středověku a jeho příchod do Evropy nás zbytečně vrací zpět k otázkám, jež jsme již dávno pokládali za vyřešené. Tyto otázky by se však měly řešit politicky a nikoliv šířením nenávisti (Šimůnková 2014).

Termín islamofobie je ale některými autory kritizován. Jedním z nich je například Robin Richardson. Problematické může být jak použití slova islám, tak fobie. Z lékařského hlediska je fobie duševním onemocněním. V tomto případě se tedy jeví její použití poměrně

nevhodně. Proto by se jako vhodnější termín nabízel spíše strach. Dle Richardsona pojem islamofobie také nerozlišuje muslimské obyvatelstvo žijící například v České republice a země, kde tvoří většinovou populaci a se kterými západní země vedou ozbrojené konflikty. Autorovi se jako vhodnější jeví spíše termín proti-muslimská nenávist, která značí konkrétní nenávist vůči etnicko-nábožensky konstruované identitě zejména v západních zemích. I přes kritiku termínu, Robin Richardson podotýká, že pojem islamofobie nemůžeme naráz přestat používat. Jedním z takových důvodů je fakt, že termín se stal již ustáleným a používaným napříč zeměmi a zároveň pomáhá obětem takového násilí se identifikovat a pomocí něho vytvářet odpor proti této nenávisti (Richardson 2012).

2. Teoretické vymezení krajně pravicových politických stran

Teoretické vymezení krajně pravicových politických stran se vyvíjelo postupně, a to především ve druhé polovině 20. století. Jedním z významnějších autorů byl Piero Ignazi, který jako jeden z prvních reagoval na nový trend nárůstu preferencí extrémních pravicových stran v západní Evropě a představil svou koncepci. V dalších letech na něj navázala celá řada autorů, z nichž k nejvýznačnějším patřili především Paul Taggart a Hans-Georg Betz, kteří přinesli do debaty nové poznatky. Jedním z nejvýraznějších byl nový koncept populismu. V nedávné době se této kategorie zařadili především Cus Mudde a Andrej Zaslove. Je třeba zdůraznit, že závěry vycházejí z politické reality západní Evropy, kde krajně pravicové strany zaznamenaly zřetelný nárůst již v 80. letech 20. století. Přesto se však dají přenést i do politického prostředí České republiky a lze zde nalézt symptomy, které obě prostředí propojují.

Piero Ignazi přišel s teorií, že mnoho tehdejších krajně pravicových politických stran bylo charakteristickým novým typem, který se zásadně lišil od starších extrémně pravicových stran spojených s fašismem. Tento kontrast napomáhá vysvětlit jejich úspěch. Oživení krajně pravicových stran bylo produktem odporu proti vzestupu hodnot postmaterialismu. Výsledek změn stranického systému byl dvojitý, a to takový, že na levé straně politického spektra se

objevuje nový typ politické strany, konkrétně strana zelených. Zároveň dochází k obrodě extrémních pravicových stran napříč politickým spektrem. Tento jev je poněkud symbiotický, neboť i extrémně pravicové strany těžily z post-materialistického růstu nebo tzv. „nové politiky“. Tato politika má vliv na levou stranu politického prostoru, ale reakce jsou stimulovány i na té pravé části. Pravicový prostor ožívá v 80. letech 20. století především z důvodu šíření postmaterialismu a odlišné kulturní a politické nálady. Tato změna víry a postoje byla částečně vyjádřena v neo-konzervatismu, ale z velké části se promítla v růstu extremistických radikálních pravicových stran (Ignazi 1995: 1–2).

Definování krajní pravice a jejímu vymezení v rámci stranických rodin se v minulosti věnovala řada autorů. Za zmínku stojí jména jako Elbers a Fennem, Backes a Moreau či Griffin, který navrhl poměrně složitou taxonomii znaků krajní pravice. Prvním kritériem je prostorové umístění strany na levo-pravé kontinuum. To je ale jen první krok, neboť takto jednoduché prostorové umístění neříká nic o přirozenosti strany. Druhé kritérium dělení se tak týká ideologie stran. Jediný ideologický korpus pro krajní pravici byl poskytnut dle fašismu. Až do roku 1970 byly všechny extrémní pravicové skupiny a strany inspirovány nejvlivnější stranou v Evropě, kterou byla italská MSI¹. Třetím kritériem pro identifikaci extrémních pravicových stran je jejich úloha opozičních stran v demokratických režimech. Na základě těchto kritérií definic krajně pravicové politické rodiny vytvořil Piero Ignazi klasifikační systém, podle kterého jsou strany na pravé části politického spektra rozděleny v závislosti na přítomnosti nebo nepřítomnosti fašistického dědictví a zároveň přijetí nebo odmítnutí politického systému. Aby byly strany zahrnuty v kategorii extrémně pravicových, měly by splňovat buď fašistická kritéria, nebo by měly usilovat o delegitimizaci politiky, a to prostřednictvím řady otázek, hodnot a postojů, které podkopávají legitimitu systému. Pokud některá strana zapadá do historicko-ideologického kritéria, můžeme ji zařadit do historicko-ideologické větve. Patří tedy ke starému nebo neo-fašistickému typu. Pokud není spojována s fašismem, ale má antisystémový profil, můžeme ji řadit k novému postindustriálnímu typu (Ignazi 1995: 5–7).

Daniel Bell zdůraznil, že se někteří intelektuálové v roce 1970, většinou rozčarováni levicovou ideologií, začali orientovat směrem doprava, a to poprvé od konce druhé světové války. Tímto procesem dochází k vytvoření neo-konzervativního hnutí. Neokonzervatismus se objevil jako reakce proti poválečnému keynesiánskému konsenzu na politické hospodářství

¹ MSI byla neofašistická antisystémová strana v Itálii.

a rychlý růst a zvyšující se náklady na sociální systém. Toto kulturní hnutí se stalo velmi vlivným v celé západní společnosti po roce 1980. Extremistická radikální pravice se začala vyznačovat požadavkem na celkovou demontáž sociálního systému, agresivním nacionalismem, formou sociálního darwinismu, obnovením morálního tradicionalismu, autoritativní stát a xenofobní politikou vůči cizincům. Osobitost těchto stran je založena nejen na intenzitě jejich neokonzervativního přístupu. Strany dobyly takovou pozici z důvodu jejich protidemokratického étosu v kombinaci s nastupující krizí legitimacy v západních demokraciích. Tato krize se projevuje poklesem důvěry v instituce, strany a demokracii, neschopností tradičních stran řídit nové a relevantní otázky, jako je přistěhovalectví a bezpečnost. Právě tyto body vnikly do politické agendy. V Evropě se z nich stalo vyčnívající téma především po roce 1980. Pouze Švýcarsko a Velká Británie čelily tomuto problému již v dřívějším období. Všechny tyto aspekty napomohly k rozvoji zjevných xenofobních a rasistických pozic. Ve světovém názoru mnoha extrémně pravicových příznivců je přistěhovalectví úzce spojeno s bezpečností. Ve skutečnosti však extrémní pravicové strany pouze naznačují, a to poměrně nejasně, nový způsob směřování požadavků na základě populistické stylu (Ignazi 1995: 7–8).

Hans-Georg Betz zavedl kategorii populistické krajní pravice. Vymezil ji na základě čtyř charakteristických vlastností. Zaprvé se jedná o radikální opozici vůči kulturnímu a sociálně-politickému systému, a to bez zjevného útoku na systém jako takový. Zadruhé je pro ni charakteristické zamítnutí individuální i sociální rovnosti. Zatřetí chrání tzv. „běžného občana“. Posledním znakem poté je důraz na „zdravý rozum“. Všechny tyto strany oslovují voliče záští, předsudky a kladením důrazu na tradiční hodnoty. Zároveň nabízejí zjednodušující a nereálné řešení sociálně-politických problémů (Betz 1993: 412).

Radikální pravicové populistické strany jsou radikální ve svém odmítnutí zavedené sociokulturní a společensko-politické soustavy a jejich obhajování individuálního úspěchu, volného trhu a drastického snižování role státu. Jedná se o pravicové subjekty, které se nacházejí v opozici vůči sociální integraci marginalizovaných skupin a v jejich požadavcích je znát xenofobie, ne-li zjevný rasismus (Betz 1993: 413).

Častým znakem vzestupu radikálních populistických stran v západní evropské politice byl fakt, že byly vedeny charismatickými vůdci, kteří úspěšně mobilizovali značnou část západoevropských voličů. K takovému vzestupu napomáhala také zvyšující se imigrace. Zatímco v minulosti velká většina cizinců v západní Evropě byli další Západoevropané nebo

Turci, na začátku devadesátých let tvořili většinu nově příchozích lidí pocházející z třetího světa. Toto všechno přispělo ke vnímání, že Evropa je „napadena“ cizími tradicemi, kulturou a náboženstvím. To co nejvíce odlišuje radikální pravicové populistické strany od zavedených politických stran, nejsou jen útoky na přistěhovalce, ale také kladení důrazu na jejich neoliberalní program. Kritizují státní ekonomické intervence, přebujelou byrokracii a populisticky se odvolávají ke svobodě a demokracii. Jedná se především o politickou zbraň proti zavedeným politickým institucím a jejich údajné monopolizaci politické moci, která brzdí ekonomický pokrok a potlačuje skutečnou demokracii. Nepřátelství k zavedeným politickým stranám umě využívali zejména Umberto Bossi v Itálii, Jean-Marie Le Pen ve Francii a Jörg Haider v Rakousku. Všichni tvrdili, že bojují především proti korupci, neefektivnosti a proti aroganci klasické politiky, která odmítá poslouchat názory společnosti. Zajímavostí jistě je, že regionální studie o italské straně Liga severu či o rakouských Svobodných ukázaly, že strany přitahovaly a mobilizovaly voliče, kteří se zdrželi hlasování v předchozích volbách (Betz 1993: 417–419).

Radikální pravicový populismus se na první pohled jeví jako heterogenní sociální skupina. Na jedné straně se odvolává na poražené z procesu modernizace a individualizace, konkrétně na marginalizované dělníky, mladé lidi s nižší úrovní vzdělání a nezaměstnané. Jak ukázaly francouzské a německé studie, jedná se o skupiny žijící na anonymních sídlištích na okraji metropolitních oblastí, které se stále častěji stávají domovem nově příchozích přistěhovalců. Tito lidé jsou poháněni obavami a pocitem opuštění od zbytku společnosti. Zároveň jsou zklamáni ze selhání levicových stran, které dle nich nedostatečně řeší problém imigrace. Zároveň se ale radikální populistické strany obracejí na skupiny, které patří k vítězům urychleného procesu modernizace a těží z procesu individualizace. Ve svém liberálním závazku usílí jednotlivce, ale i samosprávu a její adaptaci na kulturní a politické klima se podobá liberální levici. Nicméně zatímco levicová liberálnost se zavazuje rovností, radikální pravicový populismus vychází z předpokladu základní nerovnosti. Ne každý má stejné schopnosti, domorodé obyvatelstvo by mělo být vždy první a dostat práci přednostně. Taková programová směs mohla částečně vysvětlovat, proč byly tyto strany tak úspěšné. Tento vzestup a úspěch radikálního pravicového populismu v západní Evropě může být interpretován v důsledku zvyšující se sociální a kulturní fragmentace a diferenciací ve vyspělých západních společnostech. Radikální pravicový populismus se odvolává k novému egocentrismu, který převládá v celém vyspělém západním světě a jenž souvisí s obnovenými

výbuchy nacionalistického separatismu i v nepřátelství vůči cizincům a odmítání sociálního státu (Betz 1993: 421–424).

V celé Evropě jsme byli, a stále více jsme i dnes, svědky celé řady forem, které mohou být vnímány jako populistická mobilizace. V současnosti je nejviditelnější přítomnost populismu na krajní pravici, kde se různě mísí s anti-imigrační rétorikou či etnickým regionalismem. Evropská problematika se stala ústředním tématem domácích politik v evropských zemích. Řada euroskeptických stran získala buď roli ve vládě, nebo měla důležitý hlas při podpoře menšinových vlád. To je v rozporu s některými časnými popisy euroskepticismu, které je viděly na okrajích stranických systémů a jen zřídka v jejich jádru nebo ve vládě (Taggart – Szczerbiak 2004: 2–3).

Andrej Zaslove identifikoval tři trendy podpory radikální pravice ze strany voličů. První je, že příznivci demonstrují intenzivní pocity nespravedlnosti z frustrace očekávání týkající se různých aspektů práce, zaměstnanosti, sociálního postavení a životního standardu. Druhý je pocit strachu a úzkosti, který pochází z pocitu bezmoci z ekonomického poklesu, nejistého zaměstnání, nebo devalvace dovedností a kvalifikace. Třetím faktorem se jeví existence jasného trendu mezi těmi, kteří zažili pracovní postup se silným smyslem pro upevnění na firmu a její cíle. Nejedná se tedy jen o poražené, ale také o modernizaci vítězů. Je také potřeba si uvědomit, že populistická krajní pravice je podporována nejen z nižší střední třídy voličů, ale také od osob samostatně výdělečně činných. Na rozdíl od tradičních politických stran, jako jsou komunistické, socialistické či křesťansko-demokratické, nedodrží pravice radikální strany jedinou politickou filozofii nebo intelektuální tradici. Hodně se v minulosti diskutovalo o tom, zdali by se klasifikace těchto stran měla zaměřit na socio-ekonomickou konfliktní linii volební podpory, politickou mobilizaci, tedy populismus, nebo na zkoumání ideologie. Odpovědí na ty tyto otázky se stalo souhrnné označení této stranické rodiny pojmem populistické radikální pravice strany (Zaslove 2009: 7–8).

Cas Mudde hovoří o tom, že ne všechny politické strany v západní Evropě se staly populistickými, ale že většina stran používá populistickou rétoriku ve svém politickém diskursu. Přijetí takového tzv. „měkkého populismu“ není omezeno na stranické systémy se silným zastoupením radikálních populistických pravicových stran. Neboť i v zemích bez výraznějšího zastoupení populistických stran přijaly mainstreamové strany populistickou rétoriku. Jako příklad uvádí Labour Party ve Velké Británii, a to především za vlády Tonyho Blaira. Celkově se zdá, že se evropská politika posunula více k autoritářskému směru, a to

zejména v záležitostech týkajících se imigrace a integrace, stejně jako v otázkách národní bezpečnosti. Politiky posunuly více napravo události 11. září 2001, což mimo jiné vedlo k sekuritizaci různých oblastí politického jednání a v neposlední řadě imigrace. Proto někteří autoři poukázali na zajímavý trend, kdy vlády, ve kterých měly zastoupení radikální populistické pravicové strany, úspěšně tlačily prostřednictvím své politiky na otázky, jako je imigrace, integrace a pořádku. Jiné naopak ukázaly podobný vývoj v zemích bez těchto stran ve vládě. I když je zároveň pravda, že země, kde mají pravicové populistické strany delší tradici, zavedly větší počet právních předpisů vycházejících z jejich programů (Mudde 2013: 9–10).

Mudde se pokusil definovat znaky, které charakterizují radikální pravicové strany. Jedním z nich je nacionalismus, který představuje základní identitu. Navzdory významu kulturních otázek (jako je imigrace, multikulturalismus a národní identita) je důležité přihlídnout také k souvislosti mezi populistickou radikální pravíci a ekonomickou otázkou. Mudde poukazuje na to, že v devadesátých letech 20. století byl kladen příliš velký důraz na neoliberalismus, a to jako jádro ideologického konceptu i jako rozhodujícího faktoru za úspěchem a neúspěchem radikální pravice. Požadavky na nižší daně a deregulaci byly vždy doplněny podporou pro sociální stát. Mudde psal o tom, že populistická radikální pravice má relativně pozitivní pohled na trh v rámci národního státu, ale pokud jde o evropské a světové trhy, je velmi nedůvěřivá. Zahrnuje tedy ekonomickou platformu populistické radikální pravice v širší kategorii nativismu a nacionalismu. Také rozlišuje mezi tzv. stranami poptávky a nabídky. Na straně poptávky vysvětluje půdu pro potenciální vznik radikální pravicové strany. Vývoj, jako je globalizace, multikulturní spolky a post-industrializace usnadňují změny, které jsou mobilizovány nativismem a populismem. Nicméně také tvrdí, že úspěch a neúspěch populistické radikální pravice není možné vysvětlit jednoduše tím, že se zaměříme například na vliv globalizace, počet žadatelů o azyl nebo velikost menšinového obyvatelstva. Úspěch a neúspěch jsou závislé na straně nabídky. Zde Mudde odlišuje mezi ideologií, vedením a organizací. Politický úspěch je založen na schopnosti vedoucího strany a jeho mobilizace voličů, kombinující pragmatické vůdčí schopnosti s charismatem a dobře organizovanou politickou stranou. Jedná se o formulování politické ideologie, kterou promlouvá k voličům, řeší jejich obavy a požadavky. Radikální pravicové strany nejsou tedy jen nešťastné oběti strukturálních změn, jejich úspěch závisí také na politické mobilizaci (Mudde 2013: 7–8).

Tyto strany sdílejí základní ideologii, která obsahuje kombinaci nativismu, autoritářství a populismu. Veřejné postoje mnoha Evropanů byly již v minulosti v souladu se základními principy populistické radikální pravicové ideologie, i když v mírnější formě (Mudde 2013: 5–7). Mnoho autorů také řeší otázku, nakolik tyto strany ovlivňují ostatní standardní strany a zda dochází ke změně jejich tradičních politik. Jeden z pohledů říká, že tradiční politické strany se staly více nativistickými, autoritářskými a populistickými, a to právě z důvodu vzrůstající konkurence od stran radikální populistické pravice. Druhý pohled, který je reprezentován většinou autorů říká, že populistické radikální pravicové strany mají vliv pouze na tradiční pravicové strany (Mudde 2013: 10–11).

Přesto však jsou tradiční pravicové strany odpovědné za nedávnou anti-imigrační otočku více než radikální populistické pravicové strany. Zatímco všechny byly přesunuty k přísnější imigrační a integrační pozici, tak některé strany se rozhodly použít tento konkrétní problém k získání moci, a to kooptací buď s populisty, nebo jejich voliči. První případ se týká například Rakouska, Dánska či Nizozemska, druhý primárně Francie. Ve většině těchto případů hlavní proud přímo přijal nejen radikálnější postoj, ale také provedl přísnější imigrační politiku než v jiných zemích. Strany by se mohly stát do budoucna vlivnějšími, mimo jiné z důvodu transformace hromadných sdělovacích prostředků. Souvisí to i s určitou bulvarizací politického diskurzu v minulých desetiletích. Bulvár a populistické radikální pravicové strany sdílejí mnohé podobné postoje a problémy, které ovládaly politický diskurz v Evropě v minulém desetiletí (Mudde 2013: 13).

Pro účely mé diplomové práce využiji právě definici a označení Case Muddeho, které mi přijde v dnešní době nejkomplexnější a vzhledem k popsáním rysům dobře využitelné i pro středoevropské politické prostředí, tedy i na Českou republiku.

Tab č.2: Přehledové názvosloví krajně pravicových politických stran od jednotlivých autorů

Piero Ignazi	<i>Extrémní pravicové strany</i> – Strany s přímým propojením s meziválečným fašismem – Nové postindustriální krajně pravicové strany
Paul Taggart a Hans-Georg Betz	<i>Populistické krajně pravicové strany</i>
Cas Mudde	Populistické radikální pravicové strany
Andrej Zaslove	<i>Populistické radikální pravicové strany ano, ale nelze snižovat na omezený soubor základních pojmů</i>

3. Islamofobní diskurz v České republice od jejího vzniku po období tzv. migrační krize

Islamofobie se v českém prostředí podle politologa Pavla Baršy etablovala na základě několika specifických příčin: snadno se prodává, a to především pomocí televizních zpráv, ve kterých jsou zmiňováni pouze či hlavně džihádisté; dále hraje významnou roli skutečnost, že většinovou společností je v České republice možné považovat za výrazně sekularizovanou či přinejmenším nábožensky indiferentní. A český sekularismus dokáže vystoupit velmi agresivně proti jakékoli formě organizovaného náboženství, jak ukázaly církevní restituce, neboť Češi mají blízko k liberální islamofobii, která se neodvolává na rasovou, etnickou či křesťanskou argumentaci, nýbrž operuje s hodnotami svobody a rovnosti. Zároveň česká islamofobie vychází z argumentů, že islám je pozůstatek středověku a jeho příchod do Evropy nás zbytečně vrací k otázkám, jež jsme již dávno pokládali za vyřešené (Zahradník - Rosůlek 2017: 76–77).

3.1. Vývoj islamofobie v českém politickém prostředí

Dlouhou dobu byla imigraci a jejímu vlivu na krajní pravici věnována pozornost především v kontextu výzkumu této části politického spektra v západní Evropě. Přestože však v postkomunistických zemích souvisel v devadesátých letech vliv ultrapravice především s nárůstem nacionalismu po zhroucení totalitních režimů a odporu části veřejnosti vůči „novým“ politickým a ekonomickým elitám, hrály i zde roli xenofobní a protipřistěhovalecké reakce ve vývoji pravicového extremismu a radikalismu důležitou roli. Podobně jako v západoevropských zemích i v České republice často nenávisť směřuje proti cizincům a přistěhovalcům s odlišnou barvou pleti. Výjimku tvoří kvůli specifickým historickým důvodům sudetští Němci. Jejich snahy o návrat do pohraničí byly a stále jsou ostře napadány z velké části české nacionalistické ultrapravice. Stejně je to s dělníky ze zemí bývalého Sovětského svazu. Prioritním cílem rasistického násilí i pravicově-extremistické propagandy ale zůstává romská menšina. Lze však předpokládat, že v České republice bude význam „imigrantského tématu“ narůstat se zvyšujícím se počtem cizinců a imigrantů. Na počátku devadesátých let však ještě nehrály proticizinecké a protipřistěhovalecké výpady takovou odezvu jako v současnosti, kdy existuje možnost, že se přistěhovalectví stane závažným vnitropolitickým tématem (Mareš 2001).

Přistěhovalectví se stalo jedním z témat, na němž se hojně profiluje krajní pravice v České republice. V 90. letech nepředstavovaly islamofobní tendence žádný relevantní autonomní platformu radikálně populistických ani extrémistických politických subjektů a iniciativ. Ultrapravice se v postkomunistickém prostředí formovala především na půdorysu rostoucího nacionalismu a těžila ze společenského odporu vůči „novým“ politickým a ekonomickým elitám. Hlavní roli „těch druhých“ však sehrávala romská menšina. Odpor proti přistěhovalectví přitom nelze sám od sebe označit za atribut extremismu, a to pokud v něm nejsou obsaženy i rasistické a antidemokratické prvky. I demokratické strany (především pravicové), které zdůrazňují národní hodnoty, se vyslovují proti nekontrolovatelnému přílivu imigrantů. České azylové a cizinecké zákonodárství je poměrně přísně nastaveno. Dokonce je někdy i podrobováno kritice od lidí chápající se jako ochránci lidských práv. Velká část občanů v České republice na uprchlíky a azylanty pohlíží negativně. Těchto postojů se snaží pravicoví extrémisté a radikálové využít. Z hlediska volebních zisků však na tomto tématu krajní pravice v České republice dlouho nezískávala obdobnou voličskou podporu, kterou stejná část politického spektra má v některých

západoevropských zemích. Jedno z vysoce aktuálních a kontroverzních politických témat, v evropském a zejména středoevropském kontextu, představuje rozšíření politického vlivu politických formací a skupin využívajícího xenofobního populismu a „organizované intolerance“ vůči menšinám, ať už jsou v různých prostředích definovány rozdílně. Nikdy dříve nedocházelo k tak častým dezinterpretacím této problematiky, a to těch úmyslných spjatých s politickou instrumentalizací, tak i těch neúmyslných vyplývajících prostě ze složité povahy tohoto tématu (Mareš 2001).

Je třeba vzít v úvahu, že se jedná o kontroverzní oblast, ve které ani v případě seriózních politologických prací nelze očekávat úplný triumf nepředpojatého a věcného přístupu, což nemůže neovlivnit charakter závěrů učiněných na základě politologických analýz (Strmiska 2000). Klíčový bod představuje spojení protipřistěhovaleckých stran se specifickými zdroji volební mobilizace a politické legitimace. Lze konstatovat, že existuje všeobecný konsensus v otázce, že protipřistěhovalecké strany využívají protipřistěhovaleckých nálad k volební mobilizaci. Velmi důležitý je mocensko-politický, kulturní a socioekonomický kontext vzorců politické legitimace spjatými s principy exkluze a diskriminace přistěhovalců, který je vždy charakterizován nerovností. Tzv. šovinismus blahobytu a xenofobie jsou v současné evropské politologii považovány za součást souboru znaků extrémní pravice (Strmiska 2001).

Začátkem 90. let sehrávaly v extrémně pravicových skupinách významnou roli při utváření představy „těch druhých“ některé skupiny cizinců, mezi nimi také Arabové. Příručka pro české skinheady z roku 1992 varuje před cizinci, kteří se do České republiky stahují: „Nyní to není tak znatelné, ale až se sem začnou stahovat Turci, Arabové, Indové, Izraelci tak nám to sklapne Už nyní sotva zakopneme o práci a co bude po tom?“ Příručka dále kriticky poukazuje na to, že na Václavském náměstí v Praze jsou po „vekslácích“ a „cikánských pasácích“ nyní Arabové. Na protipřistěhovalecké propagandě se etablovaly další subjekty na krajní pravici – neofašistické *Hnutí národního sjednocení* se vyjadřovalo k přistěhovalectví v Základních idejích poukazem na nutnost zastavení „přijímání uprchlíků ze zemí Afriky a Asie, kteří nám jsou naprosto cizí a jejich zvyklosti pro nás nevyhovující. Nejsme povinni se ve své zemi někomu přizpůsobovat, někoho tolerovat nebo se nějak omezovat“. Také *Národní aliance* varovala před „přívalem cizorodých hord z Asie a Afriky“. Kodex hnutí skinheads sestavený v polovině 90. let obsahoval kritiku zaměřenou též na Araby: „Vietnamci a Arabové se u nás zachytili díky nedokonalosti našich zákonů. Přišli ze zemí vzdálených několik tisíc kilometrů a vracet je zpátky je nemožné. Nejen že se živí kriminalitou a okrádají

náš stát na daňových podvodech, ale ještě u nás šíří svoji kulturu a náboženství“ (Zahradník – Rosůlek 2017: 78).

Plzeňská skupina Conflict 88 v textu písně *Za rasu a národ za vyhnání židovských cizáků a azylantského smradu*. Pravicově extremistická Vlastenecká fronta (VF), která se pokládala za správnou alternativu vůči populistickým republikánům Miroslava Sládka (SPR–RSČ), již ve svém prvním programu z roku 1993 horovala pro „zastavení přijímání zahraničních uprchlíků“ (Vlastenecká fronta cit. In Mareš 2001). VF se též přizívovala na jednom z mála intenzivněji diskutovaných témat v souvislosti s islámem v 90. letech, které se týkalo výstavby mešit na území České republiky, když v roce 1998 protestovala proti výstavbě islámského centra v Praze. SPR–RSČ ve svém prvním programu v roce 1990 odmítala dovoz „nekvalifikovaných pracovních sil z rozvojových zemí“ a ve svém Národním programu republikánů SPR–RSČ uvádí, že zpřísní „dohled nad udělováním českého občanství a okamžitě zastavíme příliv imigrantů,“ neboť [jejich narůstajícím počtem] se „automaticky zvyšuje kriminalita a nezaměstnanost. K žádnému obohacování společnosti z jejich strany nedošlo a ani nedojde.“ (Zahradník – Rosůlek 2017: 79).

Ve zlomovém roce 2001, kdy začala éra spektakulárních teroristických útoků páchaných teroristy přicházejících z Blízkého východu či severní Afriky (či majících původ v těchto oblastech) na velkoměsta v USA a západní Evropě, Miroslav Mareš uvedl, že i když zatím přistěhovalectví není v českém prostředí autonomním tématem krajní pravice, ale je doprovázené rasistickými a antidemokratickými komponenty, nyní „existuje možnost, že se přistěhovalectví stane závažným vnitropolitickým tématem“. A skutečně se po 11. září 2001 islamofobie postupně stala významnou součástí společensko-politického diskurzu v České republice, byť v prvních letech po 11. září tomu tak rozhodně nebylo. Islamofobní diskurz začal naplno prostupovat společností až se vzestupem ISIS a globální medializací jeho barbarských útoků páchaných proti nepřítelům v kombinaci se současnou migrační krizí směřující (nejen) z konfliktních ohnisek Blízkého východu do Evropy. Nicméně iniciátorem současného islamofobního diskurzu byla řada symptomů pocházející jak z extremistických a populistických politických uskupení a iniciativ, tak i z okruhu politických elit (Zahradník – Rosůlek 2017: 79 – 80).

Směrování společenského klimatu k výraznému islamofobnímu diskurzu předznamenal vznik (a hlavně následná popularita) facebookové komunity *Islám v České republice nechceme* (IVČRN) v roce 2009 zaměřené proti islamizaci České republiky a

kritizující samotnou podstatu islámu. V čele IVČRN stanul Martin Konvička, který se etabloval jako výrazná osobnost islamofobního diskurzu v letech 2010–2015. Krajní pravice se ale až do roku 2013 neprofilovala na antiislámských tématech, ale výrazně protiromsky, mimo jiné účastí na protiromských pochodech v různých „problémových“ městech. Extremistická DSSS nicméně již tehdy patřila ke stranám, která pojímala islám kriticky jako necivilizovaný.

Nicméně antiimigrační étos přizivovala po 11. září také část politického establishmentu. Prezident Václav Klaus již v roce 2005 v reakci na teroristické útoky v Londýně prohlásil:

„Masová migrace vznikla jako falešná ideologie, že je jakýsi nárok, obecné lidské právo potulovat se kdekoliv po světě. Tímto obecným lidským právem jsou potlačována elementární občanská práva lidí, kteří žijí v různých entitách. To už je jev kolektivistický, skupinový a z definice naprosto špatný. (...) „...když někdo chce imigrovat, necht' se přihlásí k asimilačnímu úmyslu. Necht' se chce stát občanem té země se vším všudy, co k tomu patří, místo toho, aby chtěl za každou cenu zůstat vším svým zakotvením příslušníkem země, kterou opustil. Multikulturalismus je ideologie, která říká, máte emigrovat a nárokovat si tam svou civilizaci, své skupinové, své etnické zájmy. Není žádná debata, pokud lidé někam odejdou a chtějí stoprocentně přijímat místo, kam jdou. A já myslím, že by měli. Protože pokud se jim to místo nelíbí, měli by jít někam jinam a nesnažit se ho přizpůsobovat obrazu svému“ (Klaus cit. In Šimůnek – Čásenský 2005).

V té době se s Klausovou kritikou multikulturního étosu neztotožňovali představitelé ČSSD v čele s premiérem Jiřím Paroubkem a vicepremiérem Jiřím Škromachem. Naopak Mirek Topolánek, předseda pravicové ODS, se zasazoval o zpřísnění imigrační legislativy a s prezidentem Klausem vyjádřil souhlas: „Evropa trpí multikulturalismem, který začíná destruovat její původní kulturu zevnitř. Například v Londýně se v některých čtvrtích ruší

křesťanské kostely a staví se minarety – to není úplně normální" (Zahradník – Rosůlek 2017: 80–81).

V roce 2010 vytáhla jako první výrazně protiislámskou kartu v tehdejší předvolební kampani do poslanecké sněmovny Jana Bobošíková, předsedkyně hnutí *Suverenita*, a to bojem proti stavbě mešit v českých městech, kdy se přitom dovolávala postojů Václava Klause. V roce 2010 razantně vstoupil do předvolební kampaně také Miloš Zeman, tehdy aktivní ve *Straně práv občanů – Zemanovci* (SPOZ), když prohlásil pro server eurabia.cz, že „základním konfliktem ve 21. století bude konflikt mezi euroamerickou a islámskou civilizací. Mezi náboženstvím lásky a náboženstvím nenávisti“. V roce 2013, krátce před volbami do poslanecké sněmovny, vznikl *Úsvit přímé demokracie* Tomia Okamury, který se profiloval také na protiislámské rétorice, byť v jeho iniciační fázi nebyla dominantním tématem subjektu, aby se po jeho rozpadu v roce 2015 dva následnické subjekty – *Svoboda a přímá demokracie* Tomia Okamury a *Úsvit – Národní koalice* (který se pokoušel spolupracovat s *Blokem proti islámu*, jenž vznikl na platformě IVČRN v roce 2015, ale v následujícím roce zanikl) profilyvaly výrazně islamofobně. Průlomovým rokem pro vzestup islamofobních tendencí na území České republiky se alespoň podle ministerstva vnitra stal rok 2014, kdy se konaly krajské a obecní volby. Pro ministerstvo se stal „významným impulsem pro islamofobní scénu“ v České republice zásah policie v sídle Ústředí muslimských obcí, Muslimské obce Praha a Islámské nadace v Praze 1 na jaře roku 2014. Ministerstvo vnitra potvrdilo „akcentaci islamoofobie“ na úkor „protiromských mobilizačních témat“ také ve své souhrnné Zprávě o extremismu na území České republiky v roce 2014. V roce 2014 se DSSS definitivně odklonila od protiromské rétoriky, aby se plně přihlásila k islamofobnímu étosu, když zorganizovala pochod proti islamizaci v Teplicích (Zahradník – Rosůlek 2017: 81–82).

K dalším islamofobním stranám, byť s velmi malým potenciálem, patří Řád národa – Vlastenecká unie a Robejškovy Realisté. Za zmínku stojí také *Svobodní* Petra Macha, kteří vznikli v roce 2009 a na svém počátku se profilovali na libertarianismu, ekonomických tématech a odporu vůči EU. Později se však začala přiklánět k protiislámskému étosu, což ale vedlo k rozkolu vedení strany a odchodu radikálně protiislámského místopředsedy strany Petra Hampla ke Konvičkově *Bloku proti islámu*. Křídlo Petra Macha nebylo kosmopolitní, naopak preferovalo národní zájmy a bylo proti navrhovaným kvótám ze strany EU, ale bránilo se transformaci subjektu do strany jednoho tématu. Stále častěji zaznívala protiislámská rétorika také ze strany pravice, zejména představitelů ODS. Teplická zastupitelka za ODS Iva

Dvořáková tematizovala problematiku islámu návrhem na to, aby městská rada vydala vyhlášku zakazující zahalování šátky na veřejnosti. Krátce poté se tématu islám ujala i ODS, konkrétně když její předseda Petr Fiala na stranickém kongresu prohlásil, zda „je opravdu naší hlavní starostí právo někoho nosit na hlavě šátek, který je znamením kultury, která nás ohrožuje?“ (Zahradník – Rosůlek 2017: 82–83).

Samostatnou kapitolou v posilování islamofobních nálad byla rétorika Miloše Zemana po zvolení prezidentem země po roce 2013, a to v souvislosti s eskalací konfliktní situace na Blízkém východě, pokračujícími teroristickými útoky na Západě zapříčiněnými teroristou z prostředí s většinou islámské populace a sílící migrační vlnou do Evropy.

Islamofobní diskurz, který patřil k dominantním vnitropolitickým tématům v letech 2015–17 byl iniciačně rámován nejen populistickými a radiálně pravicovými politickými subjekty, ale též etablovanými politiky mimo radikální scénu. Kromě aktivit již zmiňovaného mocenského centra Hradu kolem Miloše Zemana patřily k silné antiislámské skupině iniciativy z pravicových kruhů, přičemž se nezdálo, že jde o lidi kolem bývalého prezidenta Václava Klause, což platí pro *Občanskou iniciativu D.O.S.T.* (Důvěra, Objektivita, Svoboda, Tradice), jejíž signatáři se v základním manifestu z roku 2007 zavázali uznávat „západní, anticko-křesťanské kořeny naší tradiční kultury“, a zároveň odmítat „její účelové „úpravy“ v duchu tzv. politické korektnosti“, a dále pro kontrarevoluční magazín *Protiproud* Petra Hájka, bývalého kancléře prezidenta Klause. V době migrační krize do této scény zařadil Petr Robejšek založením Institutu 2080, jenž byl do té doby v českém prostředí mediálně známý jako „politolog z Hamburku“. V další řadě se na antiislámském diskurzu podíleli publikačně aktivní intelektuálové (např. Benjamin Kuras, Alexander Tomský), představitelé vlivné římsko-katolické církve v čele s kardinálem Dominikem Dukou a ředitelem odboru vnějších vztahů Arcibiskupství pražského Milanem Badalem a populární badatelé, byť nikoliv specialisté na oblast migrace (např. Václav Cílek, *Cyřil Höschl*). Samostatný segment antiislámského diskurzu pak tvoří „odpadlíci“ od islámu, kteří byli nezdálo, že využíváni k legitimizaci činnosti iniciativ poukazujících na nekalou teorii i praxi islámu (Zahradník – Rosůlek 2017: 83).

Výše uvedený nástin potenciálních střípků mozaiky utvářející islamofobní diskurz v České republice by nemohl být efektivní, kdyby nesouzněl s názory většiny obyvatelstva. Od pádu komunismu poutá česká společnost vyšší míru pozornosti v souvislosti s xenofobními tendencemi. V 90. letech se v České republice xenofobie nápadně vyznačovala

negativními postoji vůči romské populaci. Podle výzkumu *European Values Study* z roku 1999 se Češi jeví jako podprůměrně antisemitští, vysoce nadprůměrně protiromští, nicméně v odmítání migrantů, zahraničních dělníků a muslimů zapadali spíše k evropskému průměru. Ale podle jiného výzkumu z konce 90. let publikovaného Ivanem Gabalem vychází česká společnost jako výrazně xenofobní a tolerantní maximálně vůči bohatým a kulturně blízkým cizincům (např. Američanům, Francouzům), částečně tolerantní pak ještě vůči tzv. příbuzným (např. Slovákům a českým emigrantům). Ale za skutečné cizince Češi pokládali kromě Rusů, Ukrajinců, lidí z bývalé Jugoslávie, Čiňany, Vietnamce, černochoy a kromě (a zejména) Romů také Araby. Podle Gabala vychází česká xenofobie z ideálu etnokulturní „homogenity, ze sebestřednosti a z represivního přístupu k imigraci a usidlování cizinců. O několik let později Daniel Topinka s odvoláním na průzkumy uvedl, že

„o islámu si nemyslí nic dobrého tři čtvrtiny Čechů, šedesát procent z něj má strach. Povědomí o islámu a jeho realitách je velmi malé. Veřejné mínění o muslimech se utváří pod vlivem médií, která produkují stereotypní obraz islámu (...). ...mediální obraz představuje muslimy jako cizince, zdůrazňuje jejich odlišnost a vnímá je především jako nositele potenciální hrozby“ (Topinka 2007: 5–6).

Jak vyplývá z průzkumu STEM z roku 2008 mapujícího postoje české veřejnosti k příslušníkům jiných národností, většina Čechů by nechtěla mít za souseda Romy, které v percepci dotazovaných následovali obyvatelé konfliktních zemí asociovaných také s terorismem – Afghánci, Čečenci a Arabové. V období migrační krize vykazovaly postoje české populace ještě výraznější antiislámský náboj, zejména pokud byla tato událost lemovaná teroristickými útoky v západní Evropě. Bezprostředně po útocích v Paříži z konce roku 2015 odhalil průzkum společnosti Median přesvědčení Čechů o tom, že převážná většina muslimů schvaluje násilí a ze 70 % se vyslovovali k zákazu islámu v Evropě. Ze srovnávacího průzkumu Eurobarometru z léta 2015, kdy vypukla debata o migrační krizi, vyplývá, že Češi patří k nejméně tolerantním v Evropě, pokud by měli pracovat s muslimem.

Výše uvedené názory se projeví například v nenávistných reakcích veřejnosti na sociálních sítích proti čestlickému aquaparku po reportáži odvysílané FTV Prima (v níž byla mimochodem hlavní komentátorkou ex-muslimka Pavlína Bitarová známá jako spoluzakladatelka iniciativy IVČRN, která spolupracovala s Martinem Konvičkou, což ale

médium neuvedlo). V reakci na tuto mediální aféru zakázal tři měsíce před volbami do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR litoměřický místostarosta Karel Krejza (ODS) používání burkin na městském koupališti s poukazem na to, že

„pokud naše žena jede na dovolenou do muslimských zemí, musí dodržovat tamní zvyky, včetně zahalení při koupání. Stejně tak tomu musí být i opačně a měli bychom být v tomto ohledu nekompromisní“ (Břeňová 2017).

S kritikou veřejnosti se opakovaně setkala také šátková aféra. Ředitel gymnázia v Teplicích obdržel desítky e-mailů od lidí požadujících, aby vyhodil ze školy studentku Eman Ghaleb, protože nesundá z hlavy šátek. Část veřejnosti, zástupci antiislámských iniciativ a někteří politici, k nimž kromě populisty Miroslava Sládka ale patřili také Jana Černochová a Václav Klaus mladší z ODS, demonstrovali během jednání před budovou soudu či přímo v budově proti somálské studentce domáhající se omluvy a odškodného za to, že ji Střední zdravotnická škola v Ruské ulici v Praze údajně diskriminovala zákazem nošení hidžábu (Zahradník – Rosůlek 2017: 86-87).

3.2. Zpráva o islamofobii v České republice po vypuknutí tzv. migrační krize

V roce 2016 vyšla zpráva o islamofobii v Evropě a konkrétně také v České republice. V této zprávě se uvádí, že nejdůležitějšími vývojovými trendy v této oblasti je především pokračování demonstrací, které svědčí o agresivní netoleranci. Dle autorů se tyto demonstrace stávají čím dál tím více extrémní a vyvolávají tak otázku o limitech práva na shromažďování. Zároveň v České republice došlo k selhání islamofóbních stran při pokusu o vytvoření koalice před volbami, což vedlo k profilaci a fragmentaci menších islamofóbních iniciativ. Dalšími aspekty byly posílení protiuprchlické a protimuslimské rétoriky a politik v rámci mainstreamového politického establishmentu. Jednou ze zajímavostí, která je ve zprávě uvedena, může být pohled, že dělicí čára oddělující xenofobní a nexenofobní perspektivy nevede již mezi jednotlivými stranami, ale často mezi jednotlivými politiky bez ohledu na stranickou příslušnost. Jedním z nejpozoruhodnějších faktů je konstatování, že problematika

přijímání migrantů je téměř vždy zaobalena jejich vnímáním jako muslimů. Tato polarizace prorůstá celou společností a rozděluje ji na bloky těch, kteří se staví proti nově příchozím a vnímají ohrožení z jejich strany a naopak lidí, kteří se přimlouvají za soucit a často i jako dobrovolníci působí. Ve zprávě je uvedeno, že čím je větší polarizace ve společnosti ve vztahu k migraci, tím jsou dva uvedené bloky v opozici i v chápání svobod, práva a odpovědnosti v české společnosti. Příklady takového jednání mohou být dvě události. Jendou z nich je návrh předního zástupce ČSSD Jeronýma Tejce na úpravu Listiny základních práv a svobod, aby došlo k omezení povinnosti státu vyplývajícího z článku týkajícího se práva na azyl. Druhým poté návrh ústavního právníka a prorektora Univerzity Karlovy Aleše Gerlocha, který navrhoval zařadit do Ústavy České republiky pojem národ jako nositele státnosti. Varováním je, že podobné iniciativy mohou vést k bezprecedentním změnám zakládajících dokumentů, na kterých je česká společnost postavena (Dizdarevič 2017: 148–149).

K islámu se v České republice oficiálně hlásí okolo 15 tisíc osob. Z velké části se jedná o dobře integrované skupiny, případně i o české konvertity. I přes toto zanedbatelné číslo se česká krajně-pravicová scéna v poslední době orientuje na boj proti islámu. Třeba předseda Ústředí muslimských obcí Muníb Hasan Alravi mluví o kolektivní vině, která se projevovala například po útocích na redakci Charlie Hebdo, kdy muslimové v Česku podle něj čelili výhrůžkám, kde jim bylo vyhrožováno i smrtí (League of Human Rights 2015).

4. Islamofobní tendence v programatice a rétorice čelních představitelů politických stran

V následující kapitole se zaměřím především na relevantní české politické strany a na jejich postoj k islámu. V soudobé migrační krizi z Blízkého východu se postupně projevují islamofobní tendence napříč politickým spektrem. Charakteristickým znakem se stal vznik nových stran a hnutí, které měly primárně za cíl vymezování se vůči islámu a s ním související migrační krizi. Počátek protiuprchklického diskurzu je možné datovat k začátku roku 2015, kdy začala eskalovat soudobá migrační krize. Ve výzkumné části se budu věnovat období od ledna 2015 do prosince roku 2017. Hlavními zdroji budou programy politických

stran a vyjádření jejich předsedů (případně doplněny i dalšími elitními členy stran), a to v pěti významných denících (Hospodářské noviny, Právo, MF Dnes, Lidové noviny, Blesk), doplněné dalšími relevantními internetovými zdroji. Hlavním důvodem je, že vyjma vlivu sociálních sítí, čerpají Češi informace o muslimech především z médií a ze slov a prohlášení politiků. Vyhledával jsem zásadní informace pomocí databáze Anopress a internetových stránek programů politických stran, a to za použití klíčových slov „islám“ a „muslim“ v kombinaci s názvy vybraných stran a jejich předsedů.

Z takto položeného základu jsme následně vybírali zásadní výroky vztahující se k jednotlivým politickým stranám a daným osobám, které charakterizují jejich smýšlení nad touto aktuální problematikou. V drtivé většině případů se nejedná o nahodilé výroky, ale o častěji zopakované názory jednotlivých politiků. Zároveň využiji dalších výroků z jiných informačních kanálů, které však s tématem úzce souvisejí. Zkoumané politické strany budou zastupovat levici, pravici, střed i část spektra považovanou za populistickou, radikálně pravicovou či také extrémistickou, kterou pro potřeby tohoto textu souhrnně nazývám v souladu s klasifikací Case Muddeho termínem populistické strany radikální pravice (viz kapitola Teoretické vymezení krajně pravicových politických stran). Strany budou vybrány dle své relevance v českém politickém prostředí. U stran populistické radikální pravice půjde o představení české politické scény v období migrační krize, vývoji a proměně, který zaznamenala na této části politického spektra.

4.1. ODS

4.1.1. Historický vývoj ODS v otázce islámu

ODS svůj pohled na imigrační politiku začala programaticky formulovat nejdříve. Bylo to zřejmě ovlivněno jejím vládním působením. První zmínka o imigraci se objevuje ve volebním programu pro volby v roce 1996. Program sliboval vypracování nové migrační politiky a přijetí nových zákonů o poskytování azylu a o pobytu cizinců. Během působení druhého Klausova kabinetu v letech 1996 – 1997 k jejich přijetí nicméně nedošlo. Stejný cíl se následně znovu objevil ve volebním programu pro parlamentní volby v roce 1998. Nejzajímavější však byla pasáž v kapitole „Hájíme národní zájem“, která předznamenala budoucí směřování ODS v oblasti imigrační politiky. Stálo v ní, že „ODS je stoupencem

vzájemného obohacování odlišných kultur. Nesdílíme však teorie či vize o vzniku globální společnosti a o postupném zániku národních států.” Jednalo se o příklon k velmi opatrnému přístupu k migrantům. ODS se začala postupně posouvat k politickému konzervatismu a profilaci na tvrdé obhajobě národní identity. Již v době stínového ministra Ivana Langra používala strana vyjádření typu, že je nutné regulovat počty cizinců majících v úmyslu usadit se v České republice či, že nemůžeme být branou otevřenou pro všechny, kdo do ní chtějí vstoupit. Z dnešního pohledu je jistě zajímavá pasáž:

„Nelegální migraci chceme omezovat personálním posílením útvarů pohraniční policie a zavedením mobilních skupin pohraniční a cizinecké policie. Jako nedílnou součást imigrační politiky státu chceme zavést přísná opatření v oblasti nelegálního zaměstnávání cizinců, a to v podobě přísných postihů jejich zaměstnavatelů (ODS cit. In: Kopeček 2004).”

Tento postoj se prakticky v dalších letech neměnil. Novým prvkem ale byl jednoznačně negativní postoj vůči projektu přílivu kvalifikovaných zahraničních imigrantů. Tím navázala na tehdy vládnoucí ČSSD. Na druhou stranu se v téže době objevilo v programu ODS i varování před tabuizováním problematiky imigrantů, čehož by mohli využít radikální populisté. Langr tehdy doslova řekl, že má obavy „aby v této zemi nevznikl druhý Le Pen nebo Sládek.” V roce 2002 tedy ODS zaujímal odmítavý postoj k sociálně demokratické představě aktivní migrační politiky (Kopeček 2004).

Václav Klaus se k islámu vyjadřuje často i v současné době. Za dobu, kdy byl předsedou ODS a později prezidentem učinil několik prohlášení na toto téma. Kupříkladu v roce 2006 tvrdil, že někdo by mohl namítnout, že problém islamizace Evropy se netýká České republiky, která žádné problémy s muslimskými komunitami nemá. Problémy západní Evropy však mohou pro nás být velmi poučné. Je-li řada problémů umělého přistěhovalectví a vykořeněných ghett způsobena evropským modelem sociálního státu, který kombinací sociálních dávek, minimální mzdy, omezenou smluvní volností v pracovních vztazích a pokryteckým obhajováním multikulturalismu systematicky vytlačuje vlastní občany

z pracovního trhu, pak bychom měli vidět, jakým směrem se nevydávat, ať už se samotný islám dokáže modernizovat či nikoliv (Klaus 2006).

K této problematice zaujímal jasné postoje i další předseda ODS Mirek Topolánek. Ten v roce 2006 před předáváním cen za literaturu a překladatelství označil kulturu jako jazyk civilizace. Multikulturalismus dle něho není řešením. Hájí například právo na publikaci karikatur spisovatele Rusdieho.

„My si přece nemůžeme nechat vzít právo na publikaci karikatur, na poslech Mozartových oper, na van Goghovy filmy, na obranu stíhaného spisovatele Rusdieho. Nobelovy ceny také dostávají lidé, kteří jsou doma v mimoevropských civilizacích pronásledováni. Multikulturalismus není řešení. Ukazuje se, že náš základní kulturní kód, jímž je svoboda, není vždy srozumitelný pro ostatní civilizace.” (Topolánek cit. In: Novinky.cz 2006).

Za předsedy Mirka Topolánka také strana představila v roce 2010 svou Vizi 2020. Proti tomuto dokumentu se ohradili brněnští muslimové, kterým se nelíbilo, že jsou v něm prezentováni jako přistěhovalci. V dokumentu, v němž ODS představuje svou vizi politiky v nadcházející dekádě, prohlašují občanští demokraté koncept multikulturalismu za mrtvý. A navrhují například, aby se děti cizinců učily základy české legislativy. „Jsme občany České republiky a mnozí z nás jsou etnickými Čechy, Moravany a Slezany a pouze přijali islám za svou víru. Z tohoto důvodu nás znepokojuje skutečnost, že v dokumentu jsou muslimové prezentováni jako čistě přistěhovalecká menšina,” namítali ale zástupci sdružení Libertas Independent Agency (Hrabcová 2010). Naopak Petr Nečas, který zastával post předsedy po odchodu Mirka Topolánka, se k islámu vyjadřoval patrně nejméně. Může za to jistě také fakt, že byl předsedou v době, kdy ještě naplno nepropukla soudobá migrační krize. V databázi Anopress nebylo nalezeno žádné zásadní prohlášení na adresu islámu či s ním souvisejících jevů, a to ani v pozitivních, ani v negativních konotacích.

Z dnešního pohledu jsou zajímavá slova současného předsedy strany Petra Fialy, který varoval před radikálním islámem již v roce 2007, kdy psal, že

„rozvoj a posilování radikálních hnutí v islámských zemích má vliv na radikalizaci islámských komunit v západoevropských zemích, kde se nepodařilo integrovat druhou a třetí generaci přistěhovalců. Radikální islám naplňuje mnohá kritéria totalitní ideologie a reprodukuje tradiční totalitní metody získávání moci. Metody, jimiž se proti tomu bráníme, jsou stejné, které používaly demokratické země vůči totalitním hnutím v první polovině minulého století, než agresi těchto ideologií úplně podlehly, nebo byly vystaveny dlouhým a zničujícím válkám” (Fiala 2015: 246).

O tři roky později k tématu doplnil: „Přistěhovalci se stávají problémem, o němž všichni vědí, ale málokdo mluví” (Fiala 2015: 246).

4.1.2. Islamofobní tendence u ODS v době soudobé migrační krize

K tématu uprchlické krize ODS vydala několika bodový manuál svých navrhovaných řešení. Mezi její cíle patří zastavení nekontrolovatelné migrace, efektivní vracení nelegálních migrantů, zvýšení bezpečnosti České republiky, zlepšení azylového řízení a důsledná integrace přijatých uprchlíků. Zároveň v tomto prohlášení, pod kterým je podepsán předseda strany Petr Fiala, poukazuje na údajně dlouhodobé problémy evropského integračního procesu. Dále píše, že Evropská unie je neschopná a neumí vyřešit migrační krizi, čímž ohrožuje budoucí prosperitu a stabilitu celé Evropy. Současný způsob sjednocování Evropy považuje strana za neudržitelný. ODS si také myslí, že ke složitým ekonomickým a společenským jevům nelze přistupovat z pozice nadnárodního, centralistického a technokratického řízení bez politické odpovědnosti a demokratického mandátu. Při pokračující migrační krizi se státy stále více obracejí k mezivládní spolupráci mimo rámec unijních návrhů a iniciativ, které neodpovídají jejich potřebě ochránit bezpečnost a zájmy svých občanů (ODS 2016).

ODS dále ve svém programu slíbuj, že bude hájit a prosazovat české národní zájmy, bude chtít navrácení části kompetencí zpět na národní úroveň, žádat výjimku ze společné azylové a migrační politiky a bude chtít podporovat aktivní a cílené politiky vůči zemím v bezprostředním sousedství Evropy, a to zejména v oblasti severní Afriky a Blízkého

východu, s cílem posílit v těchto zemích stabilitu a prosperitu a tím zmenšit bezpečnostní rizika (ODS 2017a).

V brožuře *ODS a migrační krize* strana zmiňuje, že migrační krize však není jen výzvou pro Evropskou unii, ale pro evropskou civilizaci vůbec. Migrace ze zemí Středního východu nebo severní Afriky není krátkodobým jevem. Naopak se jedná o dlouhodobý proces, jehož příčinami jsou hluboké demografické, socioekonomické, ale také geopolitické změny v celém regionu. Za jeden z hlavních důvodů, který strana spatřuje, je fakt, že muslimský svět, který neprošel historickou zkušeností osvícenství a novodobé modernity, je více ukotven v hodnotovém, společenském i náboženském tradicionalismu. To jej však činí zranitelnějším a náchylnějším k projevům radikalismu a především vůči radikálnímu islámu, který vykazuje všechny rysy nebezpečné politické ideologie zdánlivě legitimované náboženstvím. Je třeba respektovat civilizační odlišnost muslimského světa, pokusit se najít modus vivendi s umírněnými politickými silami v regionu a pomoci jim nalézt novou stabilitu (ODS 2017b).

Cílem občanských demokratů je také omezení sociálních výhod a zvýšení tlaku na integraci. Když podle jejich názoru je jednou z příčin atraktivity evropských zemí pro uprchlíky zdejší rozvinutý sociální systém a výhody, které imigrantům poskytuje. Na rozdíl od minulosti zde mohou téměř bez povinností těžit z velkorysé podpory. Problémem je údajně hlavně to, že dotyční dosáhnou příjemného ekonomicko-sociálního zabezpečení, ale přitom bojují proti hostitelské zemi, jejím pravidlům hry a její kultuře. Proto strana říká, že je potřeba snížit atraktivitu imigrace, neboť stále platí, že jednoznačně největší skupiny uprchlíků tvoří ti, kteří přicházejí z ekonomických důvodů (ODS 2015).

Petr Fiala se k islámu a k boji proti jeho radikální verzi vyjadřuje a vyjadřoval poměrně často. Ve svých úvahách pracoval i s různými koncepty slavných filozofů, ze kterých přebírá označení komunismu a nacismu za politická náboženství. Dle jeho názoru se jim radikální islám ve svých projevech velmi podobá a je stejně nebezpečný a agresivní. „Slova jako civilizace, mír, koexistence, svoboda a demokracie jsou bytostně spjatá s evropskou civilizací, nikoliv s muslimským světem.” (Fiala 2014).

Již v roce 2014 psala česká média o tom, že islám a muslimové v Česku se staly definitivně tématy i pro jednu ze stran hlavního politického proudu. „Je opravdu naší hlavní starostí právo někoho nosit na hlavě šátek, který je znamením kultury, která nás ohrožuje?” prohlásil na kongresu ODS předseda strany Petr Fiala. Navíc podotkl: „Po zkušenostech, které

mají s integrací muslimských obyvatel jiné země Evropské unie, tak jsem fakt hodně opatrný. Ukazuje se, že řada dobře myšlených multikulturních koncepcí úplně selhala. Myslím, že bychom neměli opakovat chyby a jít touhle cestou.” Předseda ODS zároveň řekl, že nemá jasný názor na záměr svých kolegů v Teplicích, kteří zvažují zakázat vyhláškou zahalování tváře na veřejnosti. To by znamenalo, že by se muslimská žena nemohla v Teplicích na veřejnosti objevit v nikábu, či ve zcela zahalující burce. Petr Fiala nicméně potvrdil, že tato opatření si dovede představit u škol a podobného typu veřejného prostoru (Kopecký 2014).

V souvislosti s radikálním islámem Petr Fiala hovořil o konfliktu, ve kterém se Evropa nachází: „Radikální islám je ve válce s Evropou. Tvrdím to dlouho a psal jsem to už před lety. Jsme ve válce, která byla radikálním islámem vyhlášena a je vedena i v našich ulicích. Podle toho se musíme chovat.” Dále Fiala propojil téma radikálního islámu s migrací: „Migrace samozřejmě souvislost s radikálním islámem má. [...] Migrace s sebou přináší riziko a dynamizuje náš problém s radikálním islámem” (Martinek 2016b: 4). Sám Petr Fiala se ohradil i proti spojování své osoby i strany s populismem:

„Od počátku upozorňuji na problém radikálního islámu a přijímání uprchlíků. Já se těchto témat nebojím. To je povinnost demokratického politika. Nezneklidňuje mě, že nějací hlupáci v médiích napíšu, že se chovám populisticky. Oni vůbec nerozumějí hloubce toho problému, nevědí, o čem píší. Ten problém je obrovský a může změnit evropskou civilizaci“ (Martinek 2015b: 7).

Tím tedy částečně vrací ODS „ke kořenům”, neboť strana na vše cizí, například na sudetské Němce, ale od jisté doby i na EU pohlížela nedůvěřivě až nepřátelsky (srov. též Fiala cit. In Dolejší 2015: 4). Není bez zajímavosti, že svého času uvažovala ODS o spolupráci s *Alternativou pro Německo*, i když nebyl tento projekt dotažený do konce (Janouš 2016a: 2).

Fiala je skeptický k integraci cizinců, což se týká i nemocných dětí z válkou postižené Sýrie: „Podporujeme přijetí uprchlíků pouze po dobu trvání nutné léčby. A odmítáme, aby zde tito lidé automaticky trvale zůstali, zejména pokud nemáme dostatek informací, zda budou schopni se dobře integrovat” (Šafaříková 2015: 1).

Mnoho autorů se shoduje, že u občanských demokratů po příchodu Petra Fialy přituhlo. Definují se stále více jako konzervativní strana, která má na muslimy či homosexuály nevlídný názor. Punc straně vytváří především předseda Petr Fiala. Ten vtiskl

tuto politiku straně mimo jiné proto, že po odchodu předsedy Václava Klause přestala být strana tvrdou konzervativní partají. Petr Fiala jako politolog dobře ví, jaké hodnoty pravicový konzervatismus vyznává. I proto si je s bývalým předsedou Klausem blíže než kdokoliv jiný z jeho předchůdců (Weikert 2015). Petr Fiala také odmítá levicové teorie o tom, že se evropští bojovníci tzv. Islámského státu rekrutují z řad frustrovaných příslušníků přistěhovaleckých ghett: „To jsou často lidé vzdělaní a dobře zajištění, umějí také mistrně využívat štědrého systému sociálních dávek ve svých nových vlastech.” (Fiala cit. dle Perknerová 2015).

„Mnoho politiků a komentátorů má nyní jednu starost: aby se hněv obyvatelstva neobrátil proti islámu. Islám a terorismus přece není totéž. Není. Jen teroristé se většinou k islámu hlásí. Ve jménu islámu se v řadě afrických a asijských zemí rozpoutalo doslova peklo na zemi. Musíme samozřejmě rozlišovat mezi islámem a radikálním či militantním islámem. Naší největší starostí, než aby si někdo náhodou nemyslel něco špatného o islámu, musí být ale to, jak zajistíme svoji bezpečnost a jak se budeme bránit” (Fiala 2015: 245).

Petr Fiala se v minulosti vyjadřoval také na adresu tehdejšího Bloku proti islámu, a to slovy, že věří v neúspěch hnutí takového ražení ve volbách. Kritizoval především to, že se hnutí snažilo před krajskými volbami oslovit voliče na základě jednoho tématu. Dle jeho názoru by hnutí na základě kampaně v krajích, kde téma radikálního islámu žádné téma není, nemělo získat důvěru voličů. Zároveň prohlásil, že je důležité, aby si všechny demokratické strany byly vědomy nebezpečí radikálního islámu a přinášely témata a nabízely řešení, při kterých již nezbude prostor pro radikální extremisty (Martinek 2015).

Současné smýšlení čelních představitelů strany v současné době asi nejlépe vystihují tato slova Petra Fialy:

„Je to chyba, je to důsledek pochybné politiky multikulturalismu spojené s rozvojem sociálního státu, který ve svých důsledcích imigranty potřebuje, ale současně nevytváří tlak na jejich integraci” (Fiala 2015: 250).

4.2. Strany populistické radikální pravice

Pozornost extremistických subjektů se po roce 2013 začala přesouvat od romské otázky a jejich ghett k protimuslimskému odboji. Po propadu v parlamentních volbách začali extremisté pod hlavičkou DSSS hledat jiný cíl a nakonec proběhla „výměna“ Romů za muslimy v programové agendě a to v severočeských Teplicích, kde se začala pořádat shromáždění „proti islamizaci“. Odpůrci islámu postupně zintenzivňovali svá vyjádření a začala vznikat nová hnutí, která to měla jako hlavní náplň svého programu (Elišková 2015: 1). Tento vývoj byl charakteristický vznikem i zánikem různých politických subjektů. Jejich dosavadním vrcholem byl úspěch strany Svoboda a přímá demokracie, vedené Tomiem Okamurou, v posledních parlamentních volbách, kdy obdržela do té doby bezprecedentní počet voličských hlasů.

4.2.1. Martin Konvička a „jeho“ strany

Martin Konvička byl po dlouhou dobu nejviditelnějším mediálním kritikem islámu. Jeho nejvýznačnějším projektem bylo hnutí Blok proti islámu (následně Blok proti islamizaci), které se vyvinulo z iniciativy, Islám v ČR nechceme. Z programu Bloku proti islamizaci lze vypíchnout několik bodů. Ty se týkaly veskrze imigrace a přistěhovalců. BPI chtěla zavést pohraniční policii do všech hraničních okresů, nezřizovat již žádné další azylové tábory v krajích a nerozšiřovat jejich kapacity, zřídit krajské sbory Stráže obrany státu. Dále chtěla zavést přímou demokracii a krajská referenda, zastavit multikulturní programy a zavést výchovu k národní hrdosti na školách (BPI 2016a).

V dalším programovém bodu nazvaném Pevnost Evropa se mimo jiné uvádělo, že cílem BPI je nevydávat Evropu nepřátelům a odhodlání postavit se politickému islámu, dále odmítnutí podřízení se evropské centrální vládě, plné respektování suverenity evropských národů a právo lidu každé země uspořádat své záležitosti tak, jak uzná za správné. Také pokládali za posvátné právo občanů každého evropského státu hájit hranice své země a rozhodovat o tom, jaké migranty přijmou a které nikoliv (BPI 2016b). Spolek vznikl v roce 2015, ještě pod názvem „Islám v ČR nechceme“, nicméně toto hnutí bylo rozpuštěno v roce 2016. Poté co z něj odešly postavy, které ho primárně reprezentovaly. To byli především zakladatelé etnolog Martin Konvička, bývalá poslankyně za ČSSD Jana Volfová

a sociolog Petr Hampl. Právě Petr Hampl byl u založení nového hnutí Alternativa pro Česko a Martin Konvička inicioval vznik Iniciativy Martina Konvičky.

Martin Konvička dlouhodobě vystupuje jako jeden z největších kritiků islámu a muslimů v České republice. Jeho vyjádření jsou často hodně medializována. Dlouho byl nejvýraznějším zástupcem původního Bloku proti islámu, následně Bloku proti islamizaci. Po rozpadu tohoto hnutí si založil vlastní iniciativu a k problematice islámu se vyjadřuje nadále. Jeho vyjádření často budila velké kontroverze. Často své komentáře uveřejňuje prostřednictvím facebooku, za což zamířil i k soudu. Konvička na svém facebookovém profilu psal, že by muslimy namlel do masokostní moučky nebo je zavřel do koncentračních táborů. Doslova napsal: „Pokud vstoupíme do politiky, vyhrajeme volby, vás muslimové nameleme do masokostní moučky.“ V dalším případě podle žalobce Konvička uvedl: „Koncentráky pro muslimy našťestí budou, ne bohužel. Řekli si o to sami.“ (Aktuálně.cz 2016).

Martin Konvička po založení své nové iniciativy upoutal mimo jiné i v srpnu roku 2016, kdy v centru Prahy na předem nahlášeném shromáždění zinscenoval se svými podporovateli okupaci hlavního města, tzv. Islámským státem. Na Staroměstské náměstí vjelo několik vojenských aut, v nichž protagonisté mávali vlajkou Islámského státu a simulovali střelbu z replik zbraní. Vykřikovali přitom hesla jako Alláhu akbar. Jejím cílem bylo dle Konvičky šokovat. Na náměstí propukla panika, neboť ne všichni přítomní věděli, že jde o sehranou scénku. Lidé začali utíkat a schovávat se před případným útokem. Mezi protagonisty byl i Martin Konvička, který měl představovat nejvyššího imána. Na náměstí přijel na velbloudu, následován terénním vozem. Akce vynesla velkou mediální pozornost a několik dní se probírala v českém veřejném prostoru (ČTK 2016).

V roce 2017 Martin Konvička založil nový spolek Sedmá republika. Cílem spolku je vyvézt Českou republiku ze slepé uličky, kam ji dle něj nasměřovala Evropská unie. Jako jeden z hlavních cílů má být poučení se z chyb minulosti a navázání na úspěšnost první republiky, jejíž éra byla dle členů nejvyspělejší a nejbohatší. Opírat se chtějí o sedm základních hodnot: anti-islám, hrdost, identita, občanství, přežití, svoboda a vize.

Podíváme-li se na některé další výroky Martina Konvičky, tak lze zmínit dva z nich zaměřené proti další expanzi islámu a na nesvobodnou podstatu islámu: „Stačí omezit veřejné projevy a zabránit rozšiřování islámu. Oni ti muslimové nejsou úplní šílenci, aby se snažili prosadit v prostředí, které jím není nakloněno.“ Dále Konvička uvedl: „Mám za to, že kdyby

se více ukazovalo, jak islám manipuluje s lidmi, jaká je v něm nesvoboda, že by to více lidí přesvědčilo, že existuje vážný problém” (Varyš 2015: 10).

4.2.2. Úsvit – Národní koalice

Bývalá parlamentní strana po svém rozštěpení a odchodu části členů, včetně zakladatele Tomia Okamury, definičně ukončila své působení ve vrcholné politice v březnu letošního roku, kdy se oficiálně přeměnila na spolek. Přesto se i ona podílela na utváření určitého diskurzu na české politické scéně. Úsvit sám sebe charakterizoval jako konzervativně-liberální stranu, která kladla důraz na zachování základních občanských práv a na rozšíření ekonomické svobody občanů. V krajských volbách strana kandidovala společně s Blokem proti islamizaci, a tak byl její program pro tyto volby shodný s již zmíněnou stranou. Zajímavé ovšem je nahlédneme-li do celkového programu a směřování strany, kde se například mluví o tom, že strana je proti rasismu a principu kolektivní viny v jakékoliv podobě. Dále strana tvrdila, že je proti orientaci zahraniční politiky na kteroukoliv velmoc. Co se týče Evropské unie, tak Úsvit prosazuje zachování volného pohybu zboží, služeb, investic a osob. Zároveň ale nesouhlasí se zásahy ze strany Evropské unie do oblasti daní (Úsvit – Národní koalice 2016).

Miroslav Lidinský, poslední předseda strany, je válečným veteránem z Afghánistánu. Prohlásil, že kvůli migrantům chce ve spolupráci s armádou posílit hlídky na hranicích, také byl pro exemplární potrestání pašeráků uprchlíků. Na rozdíl od Konvičky však nechce vyhánět všechny muslimy, ale pouze chránit hranice před vstupem těch radikálních. Lidinský se obával radikálů mezi uprchlíky a zároveň „varoval před celosvětovou hrozbou terorismu, radikálního islámu a nelegální migrace. Zároveň ovšem tvrdil, že islám není sám o sobě nebezpečný, pokud není zneužíván. Dále prohlásil, že „rétorika Úsvitu není založená na burcování občanů proti imigrantům.” (Zpěváčková 2015). Úsvit se pro volby do krajských zastupitelstev a do senátu chtěl spojit s Blokem proti islámu. Tehdejší pozměněný název, v kombinaci s programovými tezemi, mohl podle ministerstva vnitra vzbuzovat přesvědčení, že cíle strany směřují k popírání rovných práv a svobod občanů vyznávajících islám. I toto tedy můžeme vnímat jako jeden z příkladů, jak je vnímáno vystupování strany proti islámu a jeho vyznavačům. Ministerstvu především vadila formulace v textu, že se „Úsvit zavazuje

čelit celoevropským úpadkovým trendům a nezodpovědnému přílivu nepřizpůsobivých migrantů rozvracejících Evropu”. Tato formulace by v kombinaci s novým názvem mohla vzbudit přesvědčení, že cíle strany směřují k popírání rovných práv a svobod občanů vyznávajících islám, znělo rozhodnutí ministerstva (Echo 24 2016).

Nicméně sám Miroslav Lidinský se bránil nařčení z rasismu či xenofobie. V jednom z rozhovorů prohlásil:

„Bojoval jsem v Afghánistánu, kde jsem přišel o nohu a měl bych možná o mnoho více důvodů, proč nemít islamisty a potažmo všechny muslimy v lásce, než lidé, kteří o nich jen čtou v novinách. Nejsem ale ani xenofob, ani rasista. Snaha bránit suverenitu a bezpečnost státu, nemá s nesnášenlivostí nic společného.” (Lidinský 2015a).

Česko je však podle Lidinského v ohrožení nelegální migrací, proto navrhoval využití sil armády a zajištění státních hranic. Zároveň ale odmítal znovuzavedení pasové kontroly, neboť je dle něj klíčový záchyt nelegálních migrantů a kontrola. Zároveň se vyjadřoval s podivem, že mezi migranty jsou především muži (Koubová 2015).

Miroslav Lidinský také používal argument, že průzkumy uvádějí, že 60 procent evropských muslimů preferuje návrat k islámským kořenům. Sice podotýkal, že uznává právo na azyl a je solidární, ale rozhodně neuznává masovou migraci, která se v současné době strhává ve stěhování národů. Zároveň byl znepokojen neschopností Evropské unie provést jakoukoli akci. Jediné co má v dnešním světě nadnárodních organizací a institucí cenu, je pevný suverénní stát s přísnými zákony a ústavou. Problém podle Lidinského ale je, že právě onu ústavu tito příchozí neuznávají (Lidinský 2015b).

4.2.3. Dělnická strana sociální spravedlnosti

Již pozměněný podnázev strany *DSSS proti imigraci!* naznačuje zaměření a směr, kterým se snaží ubírat. Dělnická strana sociální spravedlnosti je strana národně orientovaná. Chce hájit zájmy pracujících občanů, studentů a učňů a vznik tradičních rodin.

Přistěhovalectví nepovažuje za alternativu zajištění natality národa. Strana se hlásí k českému a moravskému patriotismu a tradicionalismu českého národa. Odsuzuje totalitní ideologie 20. století, zejména nacismus a komunismus. DSSS hodlá pokračovat v boji za nezávislost na byrokracii Evropské unie, přísnou politiku proti imigrantům a opravdovou svobodu slova. Strana také říká, že ve skutečné demokracii nesmí existovat trest za názor a mají zde být politické procesy řešeny na půdě parlamentu, nikoliv na půdě soudu (DSSS 2016a). DSSS má také partikulární program nazvaný *Strategie postupu proti nepřizpůsobivým*. Strana tvrdí, že v posledních dvaceti letech dosáhla ochrana menšin v České republice absurdních rozměrů. Menšiny údajně žijí bezpracně na úkor společnosti, aniž by byly nuceny respektovat základní normy společného soužití (DSSS 2016b).

Předseda DSSS Tomáš Vandas se také k islámu vyjadřoval v minulosti poměrně často. Své názory prezentuje v duchu, že islám rozhodně není mírumilovným a láskyplným náboženstvím. Dle jeho názoru se jedná o dobovačnou ideologii, která považuje všechna ostatní náboženství za nepřátelská a jejich nositele za bezvěrce. Z jeho pohledu islám do naší země nepatří, neboť prosazuje něco, co není slučitelné s naší kulturou a tradicemi. Tomáš Vandas také několikrát vyzval vládu premiéra Sobotky, aby připravila návrh zákona na rozpuštění všech organizací a spolků, které islám propagují. Má to být jediná možnost, jak ubránit stále vzrůstající agresivitě těch, kteří si chtějí podmanit Evropu. Odpovědi musí být jediné rázná a nekompromisní řešení (Vandas 2016a). Tomáš Vandas také často hovoří o migrantech na různých shromážděních. Například v sobotu 9. dubna v Plzni prohlásil:

„Jenom v letošním roce máme dát na imigranty 1,2 miliardy korun a to za situace, kdy nemáme peníze pro seniory, pro mladé rodiny s malými dětmi, kdy nemáme peníze pro nemocné české děti, na které se pořádají veřejné sbírky a sbírají se víčka. Tak kdo má přednost? Především musíme myslet na naše občany, protože to je naše země. Požadujeme, aby vláda uzavřela veškerá azylová centra a vypověděla všechny nelegální imigranty, aby se uzavřely hranice, aby vláda začala jednat ku prospěchu našich občanů“ (Vandas 2016b).

Tomáš Vandas dále uvedl, že dle něj se zásadní chyba stala již v sedmdesátých a osmdesátých letech minulého století, kdy se v Evropě začalo s přijímáním uprchlíků z celého světa. Tím byl umožněn vznik různých ghett a přistěhovaleckých čtvrtí, kde se tito lidé začali koncentrovat ve zvýšené míře. Nakonec to podle něj dopadlo tak, že se do imigrantských čtvrtí bojí vstoupit i policisté. Problém je podle něj v lidech, kteří v zájmu zruďné multikulturní politiky prosazovali přijímání lidí jiných kultur a s jinými návyky, které do Evropy nepatří. Vandas říká, že je klíčové především chránit obyvatele Evropy. V tomto smyslu kritizuje počínání Evropské unie, která je dle jeho názoru neschopná. Imigranti a islám jsou jen důsledkem této politiky (Richterová 2016).

Hlavní heslo DSSS zní: *NE imigrantům, PROTI nepřizpůsobivým, PRO pořádek*. Předseda Tomáš Vandas taktéž spojil své názory se současnými postoji prezidenta republiky: „Naše názory nejsou vůbec extremistické. V roce 2009 jsem byl za svůj projev v Brně, kde jsem varoval před uprchlickou vlnou tsunami, odsouzen. Pan prezident teď opakuje to samé, co já jsem říkal před lety. Pokud se tedy takto cítí být extremistou a neonacistou, tak vítějme na stejné lodi.” (Petráček 2016: 10).

4.2.4. Svoboda a přímá demokracie

Strana Svoboda a přímá demokracie se po posledních parlamentních volbách dostala na pomyslnou nejvyšší příčku mezi stranami tohoto zaměření. Jednalo se o nebyvalý úspěch, za kterým stojí především Tomio Okamura, lídr strany a výrazná mediální tvář. To ostatně strana potvrzuje přidáním jeho jména za svůj název, aby voliči bylo jasné, s kým si ji má spojit. Strana Svoboda a přímá demokracie (SPD) má na svých internetových stránkách podtitul: *Vlastenecké hnutí za národní zájmy a vymahatelnou odpovědnost politiků*. Hnutí SPD prosazuje zásadní ústavní a legislativní změny směřující k obraně svobody a demokracie v České republice. Snaží se o zavedení přímé demokracie a široké zapojení občanů do řízení země. Také za svůj úkol považuje boj za nezávislost a suverenitu českého státu. Zastává názor, že současná podoba evropské integrace je chybným projektem vytvoření evropského superstátu. Součástí tohoto procesu je řízená islamizace Evropy. Probíhající nelegální migrace je počáteční fází konfliktu, který v konečném důsledku ohrozí svobodu, demokracii i samotnou existenci České republiky a našeho národa. Zároveň ale strana tvrdí, že nehlásá nenávist k žádnému národu, rase, kultuře nebo náboženství. Důraz klade především na to, že naše společnost má národní tradice vycházející z kořenů židovské, antické a křesťanské

kultury a civilizace. To jsou hodnoty, které chce chránit. Probíhající islamizace evropských zemí je s těmito hodnotami neslučitelná. Důsledně odmítá multikulturní ideologii, která je nástrojem islamizace. Z toho vyplývá názor, že není naší povinností otevřít dveře každému, kdo si řekne, že se u nás usadí, ale že pobyt v našem domově je pro cizince privilegiem (SPD 2017).

Předseda Tomio Okamura je znám svými protiislámskými výroky a tato tematika tvoří velkou část jeho politické rétoriky. Naposledy se vyjádřil k tomuto tématu na začátku března při interpelacích v Poslanecké sněmovně, kdy prohlásil, že by měla být propagace islámu mimo zákon, jako každá jiná ideologie, která potírá lidská práva. Dle něj muslimové páchají stejná zvěrstva, jako to dělali fašisté, včetně genocidy celých národů, jako jsou Kurdové, Arméni nebo náboženské menšiny. Zároveň prohlásil, že souhlasí s výrokem prezidenta Miloše Zemana, že umírněný muslim je stejný protimluv jako umírněný nacista. Tomio Okamura dále uvedl, že na rozdíl od drtivé většiny náboženství není islám pouhé náboženství, ale je to v první řadě politická mocenská ideologie, která hlásí muslimskou nadřazenost. Neuznává individuální práva člověka a obecně jak jejich ideologie, tak státy, které muslimové ovládají, jsou zcela otevření nepřátelé humanity (Okamura 2017).

Tomio Okamura dlouhodobě útočí na vládu v souvislosti s přijímáním imigrantů. Při schůzi Poslanecké sněmovny České republiky argumentoval, že současná vláda odsouhlasila přijetí tisíců nelegálních imigrantů z nepřátelských zemí a z nepřátelských kultur. Takové kroky označil za bod, který do budoucna způsobí velké sociální pnutí a nárůst kriminality. Dle něj se jedná o výsledek vládní neschopnosti a servility vůči Bruselu a Washingtonu. Výsledkem bude, že vláda vynaloží na nelegální migranty miliardy korun na úkor našich občanů². Tomio Okamura, ještě jako člen Úsvitu, také zveřejnil na svém facebookovém profilu 25 bodů, jak bychom měli ochránit „naš způsob života“. V tomto svém návodu mimo jiné vyzýval občany České republiky, aby bojkotovali prodejny, které vlastní muslimové. Okamura zde doslova říká:

„Nekupovat si v jejich krámech kebaby ani mobily, prostě vůbec nic a neměnit u nich peníze, je to vedlejší zdroj financování islámu. Každý zakoupený kebab je jen další krok k burkám. Jak bude chutnat vaší ženě, až

² Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna (2015). Stenoprotokol z 30. schůze PSP.

jej bude jíst se šátkem na obličeji? Měli bychom dát jasně najevo, že naše pohostinnost má své meze! Máme totiž nepopiratelnou zodpovědnost za to, v jakém prostředí budou žít naše děti.” (Trachtová 2015).

Tomio Okamura v říjnu roku 2015 pro Právo řekl, že Českou republiku zaplavují hordy Afričanů a Arabů. V jednom z dalších rozhovorů pronesl: „Než nastoupila Sobotkova, Babišova a Bělobrádkova vláda, občané mohli v klidu chodit do nákupních center a na vánoční trhy. Poté, co tři roky vládnou, tak tam chodí vojáci se samopaly.” Okamura dále také projevil zájem o vyšší bezpečnost: „Tato vláda přijímá dobrovolně migranty a bezpečnost českých občanů se velmi zhoršuje” (Martinek 2017: 7). Tomio Okamura také zaujal výroky, že by lidé neměli kupovat kebab a měli by venčit psy a prasata u mešit. Mimo jiné prohlásil: „Já tomu opravdu nerozumím. V Praze máme dvě mešity a v jedné z nich se šířila kniha, která otevřeně vyzývá k nesnášenlivosti” (Paclíková 2015: 1).

4.3. Ostatní politické subjekty s islamofobním zaměřením

Mezi další politické subjekty zaměřující se na téma islámu a muslimů ve svých programech i prohlášeních můžeme kromě SPO zařadit novou stranu Realisté, Národní demokracii, hnutí Rozumní či Řád národa – Vlastenecká unie. Jedná se buď o strany vzniklé v době nedávné či nacházející se v marginalizované pozici na české politické scéně, jejichž vyjádření a kroky čas od času vzbudí pozornost a následnou celospolečenskou debatu.

Strana práv občanů (SPO) je ve svém programu pro zpřísnění imigrační politiky, „neboť při rostoucí vlně imigrantů do celé Evropy poroste dramaticky i riziko negativních jevů na trhu práce jako je práce na „černo“, tlak na neoprávněné snižování odměny za práci, daňové úniky a výrazný nežádoucí nárůst komplexu sociálních dávek“ (SPO 2017: 15). V sekci Česká republika ve světě je možné najít kontroverzní pasáž, ve které stojí, za prvé, že „SPO je stranou, které jsou cizí jakékoliv předsudky či fobie vůči jiným národům a zemím“, a zároveň také, že zahraniční a bezpečnostní politika České republiky „musí čelit i takovým globálním rizikům, jako je nestabilní světová ekonomika, klimatické změny či imigrace z kulturně odlišných zemí“ (SPO 2017: 21). SPO dle programu považuje za důležitou „platformu pro koordinaci postojů k důležitým evropským záležitostem“, k nimž patří i

soudobá imigrace, uskupení zemí V4 (SPO 2017: 21). Na problém neřízené masové migrace „milionů obyvatel ze zemí, jejichž kultura, životní styl, sociální cítění a náboženství je s naší kulturou, hodnotami a stylem života zcela neslučitelné,“ program pamatuje také v sekci Bezpečnost a obranyschopnost České republiky, kde ji SPO pokládá „za největší hrozbu pro bezpečnost ČR a stabilitu jejího politického, ekonomického a sociálního systému“ (SPO 2017: 22).

Strana se dlouhodobě staví proti imigraci a také vůči islámu: „Požádali jsme pana prezidenta a on tomu poskytl záštitu, protože má zřejmě k těmto názorům blízko,“ sdělil předseda SPO Veleba, když chtěl uspořádat v Senátu přednášku na téma Strategie obrany proti politickému islámu a Imigrace jako jeden z projevů krize EU (Kabátová 2015: 2).

V minulosti například předseda Národní demokracie Adam Bartoš pronesl několik extrémních výroků týkající se rasy, či když veřejně vyzýval k potrestání politiků trestem nejvyšším kvůli jejich přístupu k imigrantům. Tato slova pronesl na protestu proti „islamizaci, xenofilním politikům, médiím a neziskovkám“. Bartoš doslova prohlásil: „To už není jenom nějaká liknavost nebo neschopnost vlády, to už je vědomé budování rozvratu země. To je vlastizrada. To je vlastizrada, která musí být potrestána trestem nejvyšším“ (Havlická 2016).

Realisté vedení politologem Petrem Robejškem mají v programu jako jednu z priorit naprosté odmítnutí nelegální migrace, když chtějí důslednou kontrolou hranic předcházet problémům. Nulová tolerance nelegální migraci tak sníží atraktivitu České republiky jako cílové destinace pro rizikové migranty. Dle strany neřízená migrace přináší rizika, kterým lze těžko čelit. Česká republika se musí postarat o své občany, jejich bezpečnost a zajistit dodržování práva (Realisté.cz 2017). Robejšek se vyjadřoval například k silvestrovským událostem v Německu, když prohlásil, že: „Policie byla proti mladým přistěhovalcům bezzubá, zatímco elity všechno tolerují. Normální člověk se pak cítí opuštěný“ (Kotalík 2016).

Další z těchto stran Řád národa – Vlastenecká unie má ve svém programu uvedeno následující:

„S ohledem na aktuální bezpečnostní situaci uvnitř státu, způsobenou nežádoucím a za současného stavu nekontrolovatelným pohybem migrantů po schengenském prostoru, nebo možnými nájezdy kriminálních živlů z řad

imigrantů do příhraničních oblastí státu je třeba obnovit střežení státních hranic.”

Zároveň strana ve svém programu žádá o navýšení kontroly nad praktikováním náboženství, především s ohledem na šíření nenávisti a násilí (Řád národa 2017). Tato strana, kterou veřejně podpořil kontroverzní zpěvák Tomáš Ortel, upoutala pozornost veřejnosti kvůli svému členovi Romanu Sedlačikovi, který v Hodoníně zavolal policii na dle jeho názoru „podezřelý” černošský pár, který se pohyboval po městě. Již v minulosti členové Řádu národa prosluli rasistickými výroky, včetně popírání holocaustu (Lidovky.cz 2017). Na tuto kauzu reagoval šéf hnutí Josef Zickler slovy, že „on i celé hnutí souhlasí s jednáním pana Sedlačika, neboť se nacházíme v situaci, kdy vyvolaná migrační krize je zneužívána ortodoxními fundamentalisty islámského náboženství” (České noviny 2017). V jiném svém prohlášení zdůraznil důraz na to, že lidé mají být vychováváni k tomu, aby bránili svou vlast. Dále poznamenal: „My jsme možná jediná z těch typicky konzervativních nacionalistických nebo vlasteneckých stran, která tvrdí, že bychom v současné době neměli odcházet z Evropské unie a ani to požadovat” (Kroc 2017).

Poslední stranou zařazenou do této kategorie je Strana zdravého rozumu – Rozumní, vedení Petrem Hannigem. Tato strana má jako hlavní motto: Stop migraci a diktátu EU – peníze našim občanům, důchodcům, dětem a zdravotně postiženým. Zároveň strana ve svém programu podotýká, že „je zásadně proti tomu, aby z peněz našich daňových poplatníků byly hrazeny náklady na osoby, u nichž není zaručena loajalita k našim kulturním a náboženským tradicím (Rozumní 2017). Nedávný prezidentský kandidát Hannig na svém blogu napsal: „Vidíme, že spokojenost migrantů nezabrání teroristickým útokům. Oni jsou přesvědčeni, že jsou ve válce a že nepřítel je slabý a hloupý. Musíme si to přiznat i my. Ve válce totiž musí být jasné, kdo je kdo (Hannig 2017).

Z dalších marginálních stran spoléhajících na islamofobní diskurz, které se v předvolebních průzkumech zpravidla pohybují hluboko pod 5% prahem popularity, ale kandidujících ve volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky 2017, lze zmínit Blok proti islamizaci – Obrana domova, SPR – Republikánská strana Miroslava Sládka, Referendum o Evropské unii či Národ Sobě (ČSÚ 2017). Za zmínku jistě stojí ještě také Národní strana, která byla sice soudně zakázána, ale před rokem 2011, kdy NSS její činnost pozastavil, se jako jeden z mála subjektů mediálně zviditelňovala výrazně

protiislámsky, a to například protesty před brněnskou mešitou, vyvěšením kontroverzního filmu *Fitna* nizozemského politika Geerta Wilderse na svém webu anebo heslem brojícím proti migraci cizinců do České republiky nazvaném Stop imigraci - start repatriaci (Hloušková 2008).

4.4. Levicové spektrum

Mezi levicové strany lze dle zvolených kritérií zařadit dva politické subjekty. Tradiční a (tradičně) nejsilnější levicové strany, tedy ČSSD a KSČM. U komunistů není bez zajímavosti, že dlouhodobě nevnímali imigraci, případně muslimské obyvatelstvo, jako zdroj problémů. Hlavní je dle nich spíše povaha kapitalistické společnosti. Zajímavé je prohlášení jejich předsedy Vojtěcha Filipa, který v roce 2005 po nepokojích ve Francii prohlásil, že nevidí jako příčinu problémů násilí ze strany muslimské menšiny, neboť v těchto čtvrtích žijí i „nepřistěhovalci“. Z dřívějších prohlášení ve spojitosti s imigranty tak šlo usuzovat, že komunisté neusilují o restriktivní politiku vůči cizincům.

V programu sociálních demokratů se první významnější zmínka o imigrační politice objevuje až v roce 2003. Lze konstatovat, že v tehdejších programech sociální demokraté vnímali migraci jako přirozený jev, který přináší společnosti výhody, byť není bez rizika. Například tehdejší předseda strany Vladimír Špidla zdůrazňoval, že demografické stárnutí vyvolá nutnost a potřebu imigrace a z toho důvodu je proto potřebné snažit se přistěhovalce integrovat. Ani další straničtí kolegové nebyli zastánci velkých restrikcí. Přesto se i v minulosti objevovaly v ČSSD hlasy, že imigrace v masové podobě by mohla znamenat velké riziko pro přežití kultury země (Koudelka 2014b).

4.4.1. ČSSD

ČSSD ve svém programu pro poslední parlamentní volby v loňském roce zmiňuje svou snahu bojovat proti terorismu podporou posílení spolupráce bezpečnostních struktur na celoevropské úrovni. Zároveň strana zdůrazňuje, že „bude podporovat preventivní opatření k zastavení nelegální migrace a především chce nadále odmítat takové modely, jejichž primárním tématem jsou povinné přerozdělovací kvóty“ (ČSSD 2017).

I v ČSSD se ozývají různé hlasy, a to tak, že něco jiného říká předseda a odlišnými výroky se prezentují někteří další členové strany. V září roku 2015 odstartoval debatu o uprchlících ministr vlády bez portfeje Jiří Dienstbier, když prohlásil, že Česká republika může přijmout daleko více uprchlíků, než její zástupci dosud připouštěli. Dienstbier hovořil o tom, že jsme schopni přijmout až 15 tisíc uprchlíků. Na to reagoval jeho stranický kolega a ministr vnitra Milan Chovanec slovy: „Je to nesmysl, netuším, kde to vzal. Je to osobní iniciativa pana kolegy. Jen jsem nevěděl, že má tak velký byt” (Biben 2015: 2). V listopadu 2015 prohlásil Chovanec, že „muslimové u nás nejsou problém, ale že migrační změna to může změnit” (Martinek 2015a: 1).

Tehdejší předseda strany a premiér Bohuslav Sobotka reagoval v podobných otázkách mnohem zdrženlivěji. Často korigoval výroky prezidenta Miloše Zemana, jako například jeho slova o tom, že islamisté na území České republiky verbují bojovníky do řad Islámského státu. Sobotka prohlásil: „Situace u nás je skutečně odlišná než v ostatních státech. Já bych v tomto ohledu nechtěl občany strašit informacemi, které jako předseda vlády nemám” (Brožová – Kovářová 2015: 2). Také připomněl, že v České republice je muslimská komunita velmi malá a není radikalizovaná. Podle Bohuslava Sobotky je cílem sociální demokracie přinášet jasné argumenty a nevyvolávat v lidech iracionální strach. Nevidí důvod v okamžiku, kdy přes Českou republiku nejde žádný migrační tok, posílat armádu na hranice (Rovenský 2016: 1). K muslimské komunitě v České republice podotkl: „My tady nemáme žádnou silnou muslimskou komunitu. Popravdě řečeno si ani nepřejeme, aby se tady nějaká silná muslimská komunita vytvořila” (iDnes.cz 2016).

4.4.2. KSČM

Šéf komunistů Vojtěch Filip je ve svém přístupu k uprchlíkům z Blízkého východu poměrně striktní. Také je znám svým názorem, že každý Němec je zodpovědný za válku a každý sudetský Němec vítal Hitlera. V tomto kontextu je zajímavý výrok místopředsedy KSČM Jiřího Dolejše, který prohlásil, že „normální muslim si myslí o Islámském státu asi to samé, co si běžný Evropan myslel o gestapu” (Jelínek 2015: 6). V České republice často diskutované téma přerozdělovacích kvót uprchlíků komentoval Vojtěch Filip slovy, že Česko si může vytvořit taková pravidla, jaká chce a podrobil kritice EU:

„My jsme situaci v Sýrii nezavinili, ale EU po nás chce, abychom byli solidární. Ta samá EU, která měla své kolonie, vydělávala na nich dost peněz a teď chce vydat peníze, které si tam vydělala. ČR, Belgie, Francie nebo Nizozemí jsou země, kde je míra víry nejnižší. Takže bychom klidně mohli chtít, aby azyl získali jen bezvěrci. Nepovažuji to za problém, protože my řešíme cizí problém.”

Zároveň také Filip zopakoval, že nesouhlasí s prohlášením německé kancléřky Merkelové o tom, že uprchlíci s terorismem nesouvisí: „Doba těchto vyjádření už dávno skončila. Tomu už nikdo nemůže uvěřit. Spolupráce mezi civilizacemi světa musí být rovnoprávná, nesmí jedna civilizace ustupovat druhé” (Brožová 2015: 1).

KSČM se k muslimům v České republice moc často nevyjadřovala. Jednou z mála zmínek byla ta, kdy po teroristických útocích v Paříži komunisté vzkázali, že sami muslimové musejí být schopni postavit se proti podstatě islámského fundamentalismu a ukázat ostatnímu světu pravdivou tvář islámu jako jednoho ze světových náboženství (Týden 2015).

4.5. Strany politického středu

Vymezení středových stran je poměrně obtížné. Často existují různá pro a proti zařazení do této kategorie. V České republice je za typickou středovou stranu vnímána KDU-ČSL. Zároveň patří do této kategorie také ANO, i když u tohoto hnutí je zařazení ještě obtížnější, neboť jeho programová profilace zůstává často velmi nejasná. Hnutí ANO vystupuje proti imigraci dlouhodobě poměrně rázně. Lídr Andrej Babiš několikrát zdůraznil, že souhlasí v otázce imigrační krize a možné hrozby s prezidentem republiky Milošem Zemanem (Rovenský 2015a). Zájem KDU-ČSL o imigrační politiku postupem časem roste. Podstatné u této strany je, že tato problematika je částečně nahlížena přes prizma tradiční hodnotové báze lidovců (Kopeček 2004). Novou stranou v Poslanecké sněmovně je Česká pirátská strana.

4.5.1. KDU-ČSL

V programu pro současné volební období lze nalézt jedinou zmínku o imigraci, a to požadavek na přísnější imigrační politiku s důrazem na integraci muslimů v Evropě při zachování otevřenosti vůči osobám pronásledovaným za podporu demokracie a náboženské svobody. O islámu strana podotýká, že je potřeba, aby mezi islámskými duchovními autoritami působícími v Evropě a většinovou společností probíhal dialog. Zároveň je dle strany nutné, aby tyto autority teroristické útoky důsledně a jednoznačně odsuzovaly (KDU-ČSL 2017).

Pavel Bělobrádek, předseda KDU-ČSL, o diskutovaném problému soudobé uprchlické krize smířlivě prohlásil:

„Někteří lidé se děsí především toho, co se v ČR vůbec neděje. V roce 2002 u nás bylo 18 tisíc uprchlíků, velká část z nich byli bosenští muslimové, a nikomu to nevadilo. Problém nastal s Islámským státem. Tito lidé jsou obětí velmi kvalitní a cílené propagandy Islámského státu, který chce, aby naši občané byli vyděšeni, aby tu vznikaly extremistické strany, aby nebyla jednotná EU” (Martinek 2016a: 1).

Na druhé straně Bělobrádek také řekl, že se muslimům v Evropě podle jeho názoru „ustupovalo víc, než je zdrávo,” ale zdůraznil, že nemálo muslimů se integrovalo úspěšně a varoval před paušalizací s poukazem na množství Romů, kteří mohou být vzorem pro svou komunitu i pro ostatní (Martinek 2016: 1).

Pavel Bělobrádek hovořil také o příkladech v zahraničí: „Velmi dobře to udělali například v Rakousku, kde je islám jako oficiální náboženství, ale je státem kodifikované a má určené mantinely v rámci tamního právního řádu,” uvedl zajímavý příklad (MF Dnes 2015: 16). Ještě v roce 2015 při akutní uprchlické krizi Bělobrádek uvedl: „Je vhodné zareagovat na výzvu biskupů a prioritně se zaměřit na uprchlíky před radikálním islámem. Jde o desítky tisíc lidí v katastrofálních podmínkách, to nejsou ekonomičtí migranti. Jednotlivé farnosti a rodiny se hlásí, je to jedno z řešení” (Právo 2015: 2). KDU-ČSL se vyjádřila k muslimské menšině prohlášením: „Evropská nemuslimská většina musí vést s muslimskou

menšinou neustálý dialog, vycházející ze zdůraznění evropských hodnot.” V prohlášení strana poukázala na to, že rozlišuje mezi islámem jako náboženstvím, a naopak mezi politickým islámem jako ideologií (Kopecký 2015a).

4.5.2. ANO 2011

Hnutí ANO se ve volebním programu před parlamentními volbami v roce 2013 zmiňovalo o situaci na Středním a Blízkém východě a její výbušnosti a později upozorňovalo před nekontrolovatelnou migrací lidí z postižených oblastí (ANO 2017a). I v dalších programových prohlášeních, jako před parlamentními volbami v roce 2017, hnutí zdůrazňovalo, že nechce na naše území přijímat migranty a krize by se měly řešit v místech konfliktů (ANO 2017b).

Andrej Babiš, předseda hnutí ANO, má v tomto ohledu jasný názorový směr. Velmi tvrdě se staví proti jakémukoliv přijímání uprchlíků. V rozhovoru pro deník Právo prohlásil: „V Česku nejsme zvyklí na muslimy, zatímco ve Francii, kde deset procent obyvatel jsou muslimové, na ně zvyklí jsou. Je otázka, proč lidé z Afriky a Blízkého východu hledají azyl v Evropě a proč je například nepřijmou bohaté arabské státy, jako je například Saúdská Arábie“ (Rovenský 2015b: 1). V jiné reakci poznamenal: „Evropa musí co nejdříve uzavřít vnější schengenskou hranici, jak o tom mluvím už přesně rok. Tam můžeme – a tam bychom měli stavět plot. Ne na české hranici, ale tam. A to okamžitě“ (Brožová 2016: 1).

Andrej Babiš, který je známý negativními postoji vůči veřejnoprávním médiím v jednom z poskytnutých rozhovorů, uvedl, že

„veřejnoprávní média v některých zemích lidem vymývala mozky a nemluvila o problémech s přistěhovalci. To jen napětí mezi domorodým obyvatelstvem a přistěhovalci zvětšuje. Přece není možné, aby Evropané měli menší práva než přistěhovalci“ (Echo24 2016).

Přesto se i v hnutí ANO našly hlasy vybočující z řady, a to především ve vyjádřeních ministra spravedlnosti Roberta Pelikána, který reagoval na slova prezidenta Miloše

Zemana, jež prohlásil, že Pelikán společně s Dienstbierem patří mezi lidi, kteří jsou vysoce tolerantní k uprchlíkům, s tím, že nesdílí názor těchto „vítačů“. Robert Pelikán odpověděl slovy:

„Samozřejmě, že u nás vládne svoboda slova, ale také, pokud se nemýlím, u nás ještě vládou některá další pravidla. Evropa tolik staletí krvácela v náboženských válkách, až jsme si zavedli jako jedno ze základních pravidel naší společnosti svobodu vyznání. A ta svoboda vyznání znamená, že lidi neposuzujeme podle toho, jakého jsou vyznání a že se jich na to ani neptáme.“ (Lang 2015a).

4.5.3. Česká pirátská strana

Předseda Pirátů Ivan Bartoš se k migrační krizi vyjádřil následovně:

„Vůbec se nejedná o klíčový problém republiky. To z něj zcela úmyslně udělali politici. Funguje to jako výborný odvaděč pozornosti. Když si vezmete kroky vlády jen za poslední rok, najdete tam spoustu prasáren, které unikly pozornosti lidí, jen díky tomu, že všechno přehlušilo uprchlické téma“ (Leschtina 2016).

V České televizi o uprchlících z muslimských zemí prohlásil:

„Pokud se bavíme o uprchlících, kteří prokazatelně utíkají před válkou z nějaké oblasti, musíme ctít ústavu i Ženevské konvence. Ale nějaké bezhlavé přijímání migrantů, to rozhodně ne“ (ČT24 2017a).

Zajímavostí je, že ve svém programu strana s tímto tématem nijak nepracuje, přesto byla ve volbách rekordně úspěšná.

4.6. Pravicové spektrum stran

K nejsilnějším pravicovým stranám v České republice se řadí ODS a TOP 09. K nim se po posledních parlamentních volbách přidali také Starostové a nezávislí. ODS byla věnována samostatná kapitola, nyní je tedy řada na zbylých dvou subjektech. Obě strany samy sebe charakterizují jako liberálně-konzervativní a především u rétoriky TOP 09 je to patrné i v přístupu k tomuto tématu.

4.6.1. TOP 09

TOP 09 se k islámu a celkové bezpečnosti ve svém programu vyjadřuje výrazně méně, například v porovnání s ODS. Jejich cílem je v oblasti prevence terorismu systémově a koncepčně uchopit ochranu tzv. měkkých cílů. Například chce zavést bezpečnostní certifikace konkrétních objektů s ohledem na rizika teroristických útoků. Zároveň chce strana zajistit, aby se české bezpečnostní instituce dostatečně věnovaly vedle pravicového a levicového extremismu také islámskému extremismu (TOP 09 2017).

Předseda TOP 09 Miroslav Kalousek prohlásil, že odmítá spojovat jakékoliv náboženství s terorem. Dále řekl, že „situace se nezměnila, možná se někdo stal populistou, ale já odmítám spojovat jakékoli náboženství s terorem” (Adamičková 2016a). Kalousek dle svých slov odmítá spojení mezi vírou v Alláha a teroristou. „Právě ti, kteří to tvrdí, nejvíc slouží islámskému terorismu, který se snaží postavit proti sobě různé kultury,” uvedl šéf TOP 09 (Ibid.). Při hlasování v parlamentu o zákonu proti muslimům s ním souhlasila většina poslanců, s výjimkou Úsvitu a části členů ODS a komunistů (Adamičková 2016b: 1). Miroslav Kalousek se v jednom z rozhovorů opřel i do prezidenta Miloše Zemana:

„On není žádný islamofob, on je jenom bezuzdný populist, který v tuto chvíli hraje na islamofobní strunu. Kdyby většina národa milovala islám, tak by Miloš Zeman chodil do mešity” (Danda 2015: 1).

Kalousek dále také kritizoval zjednodušování, přestože neskrýval obavy před hladkým průběhem integrace:

„Nejsem přehnaný optimista v tom, že je možné větší množství uprchlíků integrovat. To lze u lidí, kteří mají stejné myšlenkové a hodnotové vzorce. Ať už jste, nebo nejste věřící, tak máte hodnotové a myšlenkové vzorce vybudované z křesťanskojudaistické a antické kultury. Určitě se shodneme na tom, kdo je slušný člověk, ale určitě se na tom neshodneme s islamistou, protože tam mají jiné vzorce morálky. Ale nemůžeme je nechat bez pomoci a musíme rychle najít způsob, aby se mohli vrátit zpátky do své země, kde budou žít podle svých zvyklostí” (Ibid).

4.6.2. Starostové a nezávislí

Strana Starostové a nezávislí ve svém volebním programu slibuje, že bude přijímat jen ty migranty, kteří nepředstavují žádné riziko. Zároveň podotýká, že bude klást větší důraz a prevenci na předcházení konfliktů efektivním zacílením rozvojové pomoci a zahraničněpolitické spolupráce. Starostové zastávají názor, že včasná prevence migrace je účinnější a levnější než řešení jejich následků (Starostové a nezávislí 2017a). Konkrétně o islámu nebo o muslimech nebyla v programu jediná zmínka.

Strana je celkově ve svém přístupu k tomuto tématu dosti liberální, a tak ani přes databázi Anopress nelze dohledat zásadní výroky předsedy strany Petra Gazdíka na téma islámu a muslimů. Je patrné, že pro Starosty a nezávislé nejde o klíčové téma, které by musela ve svém programu často artikulovat. V aktuálním programu věnují jen krátkou pasáž migrační krizi, když podotýkají, že „včasná prevence migrace je účinnější a levnější než řešení jejich následků” (Starostové a nezávislí 2017b).

5. Nejvíce artikulovaná témata plynoucí z výzkumu islamofobie u politických stran

Naprosto signifikantním tématem ovládajícím český politický i veřejný prostor v řádu posledních měsíců bylo téma povinných uprchlických kvót, kde panovala takřka stoprocentní shoda napříč celým politickým spektrem. Ze stran řazených do kategorie radikální populistické pravice se v období posledních parlamentních voleb stal jejím nejhlasilivějším a nejviditelnějším kritikem Tomio Okamura z hnutí SPD. Okamura se v souvislosti s kvótami vyjadřoval o „hrozící kolonizaci Evropy Afričany a muslimy“ a upozorňoval na to, že Česká republika by musela přijmout až 150 tisíc uprchlíků a nachází se tedy v „režimu ohrožení“ (ČTK 2018). ODS se s tímto názorovým proudem rovněž shodovala, byť její zástupci nevolili tak ostrá slova, jako Tomio Okamura. Předseda strany Petr Fiala se dlouhodobě vyjadřoval proti přijetí kvót v jakékoliv podobě a zároveň počátkem letošního roku zdůrazňoval, že „se nová azylová politika musí schvalovat pouze jednomyslně a nesmí se do budoucna stávat, aby byl některý stát přehlasován“ (Euro.cz 2018).

ODS své jasné ne, přijetí přerozdělovacích kvót pro uprchlíky, zřetelně deklarovala v již zmiňované brožuře *ODS a migrační krize*. V něm také dále podotýká, že odmítá centralizaci azylové politiky na evropské úrovni. Pokud by tato varianta přece jenom nastala, musí si Česká republika vyjednat trvalou výjimku v rámci Evropské unie (ODS 2017b).

Ve stejném duchu se vyjadřovali i zástupci ostatních politických stran, a to jak těch tzv. tradičních, tak těch, které řadíme do kategorie populistických radikálně pravicových stran. Vynecháme-li extrémní výroky Martina Konvičky či Adama Bartoše, tak setrvalý postoj po celou dobu jejich aktuality zastával i tehdejší ministr vnitra Milan Chovanec z ČSSD, který prohlásil, že „v systému kvót do září, kdy tento jednorázový mechanismus má skončit, Česká republika nebude dál aktivní“. V tomto s jeho názorem souhlasili i zástupci opozice od TOP 09 přes KSČM až po Starosty a nezávislé, jejichž předseda Petr Gazdík konstatoval, že „Evropská komise zatím s žádným smysluplným konceptem nepřišla“ (Nguyenová 2017).

Druhým charakteristickým rysem, který se částečně propojuje s prvním, je druh jistého euroskepticismu, který se projevuje u části společnosti a je přiřívovaný i některými

vrcholnými představiteli českého státu. Zcela zřetelná je rétorika zkoumaných zástupců krajní populistické pravice, kde se téma jako je referendum objevuje prakticky neustále.

Nižší míru skepse, ale přesto velmi patrné, vyjadřují zástupci ODS. Petr Fiala v jednom z rozhovorů o vztahu k Evropské unii prohlásil, že „ODS jsou sice euroskeptici, ale život bez Evropské unie si nedokážou představit”. Naopak kladl důraz na posílení postavení České republiky v rámci EU (Otto 2017). Tento lehce ambivalentní přístup je pro občanské demokraty charakteristický již od dob, kdy straně vládl Václav Klaus.

S tím se pojí i negativní postoj ODS k možnému přijetí eura. V tomto se shodují se všemi populistickými radikálně pravicovými stranami. Stejného názoru jsou i další představitelé opozičních stran, viz třeba hnutí ANO a názorový veletoč jejich předsedy Andreje Babiše, který se nejdříve stavěl k přijetí pozitivně, ale nyní zastává názor, že „nechce být v eurozóně, protože nehodlá ručit za řecké dluhy ani italské banky”. Nicméně zde nepanuje stejná shoda, jako tomu je u uprchlických kvót. Opačného názoru je například druhá nejsilnější pravicová strana TOP 09, která svůj postoj několikrát deklarovala ústy předsedy Miroslava Kalouska, který prohlásil: „Za TOP 09 chceme být v rychlejší části Evropy, s pomalými se nebude nikdo bavit.” (ČT24 2017b).

Třetím a posledním tématem, které se při vyhledávání pojmů „muslim” a „islám” často objevovalo, byla politická korektnost a její hranice. Typickým příkladem může být odpověď Petra Fialy z ODS na otázku role islámu v Evropě:

„O problému islámu v Evropě musíme otevřeně mluvit. Politická korektnost nám často svazuje jazyk, ale když o tomto tématu nebudeme diskutovat v demokratických stranách, stane se tématem pro extremisty a přeroste nám přes hlavu. Nebojme se jasně říct, co víme ze zkušeností západních demokracií: multikulturalismus selhal, vlastně byla to spíše jen iluze” (Fiala 2015: 250).

Tomio Okamura v tomto spojil obě dvě předchozí témata dohromady, když podotkl, že „nekonečná politická korektnost znamená konec Evropy, tak jak ji známe. A já říkám – co

nejrychleji pryč z Evropské unie” (Okamura 2017). Zajímavě se k tématu naopak vyjádřil člen hnutí ANO Robert Pelikán. Dle jeho názoru:

„Je u nás vysmívaná politická korektnost, pokud se nedostane do absurdních poloh, velmi důležitá. Protože politická korektnost není nic jiného než slušné vychování a to, aby člověk nezobecňoval některé věci takovým způsobem, že by se dotkl lidí, kteří si to nezaslouží” (Maková 2018).

Všechna zmíněná tři témata rámovala debatu o islámu a muslimech v českém veřejném prostoru. Zároveň je třeba podotknout, že se prolínají zároveň i mezi sebou a jistá návaznost je pojí dohromady se zkoumanými termíny.

Závěr

Téma islámu a muslimů v České republice a současná migrační krize se úzce prolínají i ve stranických programech. Zajímavé je, že – na rozdíl od zemí Západu a například Německa – není islamofobní postoj doménou jen stran pravicových a populistických stran radikální pravice, ale také levicové části spektra. Levice v českém prostředí zaujala radikálnější protiimigrační postoj.

Vyjma zachycení vývoje islamofobních tendencí na české politické scéně byla hlavní otázkou proměna ODS a její případné přibližování ke krajní pravici. Výsledkem je, že ODS jako pravicová konzervativní strana, používá podobnou rétoriku již od 90. let. Václav Klaus, historicky nejvýznamnější postava partaje, jako známý kritik multikulturalismu se vyjadřoval k islámu a imigraci poměrně jasně, a to již na přelomu tisíciletí. Postupem času navíc stále intenzivněji. U dalších předsedů se nejednalo o stěžejní téma, nicméně s nástupem Petra Fialy a pod tíhou soudobé migrační krize se ODS opětovně k podobným výrazným postojům navrácí. Zároveň si však strana zachovává svojí tvář a neposouvá se, dle mého názoru, více napravo. To lze vidět na vyjádřeních Petra Fialy, které jsou sice občas ostrá, ale zachovávají si jistou hranici a dekorum. V tom je největší rozdíl proti předsedům všech stran, které jsem zahrnul do populistické radikální pravicové stranické rodiny. Jeden z hlavních rysů této skupiny je nacionalismus, na který kladou zvláštní důraz. Všechny strany jsou postavené na jednom charismatickém a v médiích viditelném vůdci, s kterým si je voliči primárně spojují. Jak psal Cas Mudde, existuje pohled, že tyto nové strany ovlivňují ty tradiční pravicové partaje. Avšak domnívám se, že v případě ODS tento předpoklad nedošel naplnění. Byť i uvnitř strany se objevují takové tendence, jmenujme namátkou postoje a výroky Jany Černochové či Václava Klause ml. Na základě nich někteří autoři hovořili o hnědnutí ODS, ale stále se jedná o menšinový prvek ve straně, který nemá takovou mediální sílu.

Také mezi dvěma nejsilnějšími pravicovými stranami, ODS a TOP 09, lze nalézt odlišnosti. Zatímco TOP 09 ústy svého předsedy Miroslava Kalouska vystupuje mnohem smířlivěji a liberálněji, tak ODS, ať už se jedná o její programatiku, tak i o vyjádření předsedy Petra Fialy, který je mnohem nekompromisnější a konzervativnější. Ačkoliv se obě strany hlásí k liberálně-konzervativnímu proudu, tak daleko konzervativnější, respektive rezervovanější, je ODS, přinejmenším co se týče témat, k nimž patří islám a migrační krize. V některých tématech se programatika ODS prolíná i se stranami zařazených do kategorie populistické radikální pravice. Symbolickým pro české prostředí bylo po dlouhou dobu

odmítání uprchlických kvót ze strany EU, to však bylo typické i pro další parlamentní partaje. ODS pojí s těmito stranami také skepse k fungování Evropské unie. Euroskepticismus je ale pros stranu typický dlouhou, což jsme mohli vidět na příkladech z prohlášení Václava Klause, které pronášel již před lety. Další předsedové ODS tento směr víceméně ctili také. I současný Petr Fiala často v souvislosti s islámem a uprchlickou krizí hovořil o nefungujícím systému Bruselu a kritizoval jeho přístup k soudobému problému. Zároveň je ovšem nutno podotknout, že jeho vyjádření nespĺňují tolik charakteristik islamofobního jednání, jako u předsedů zbylých zkoumaných stran. Výroky pánů Okamury, Konvičky či Vandase se pohybovaly v jiné dimenzi a některé dokonce vyšetřovala i policie.

Vzestup islamofobního diskurzu koneckonců dokresluje období vzniku či programová transformace populistických, radikálních a extremistických hnutí po roce 2010 a především od období migrační krize v letech 2014–2015. Svorným rysem těchto stran je nestabilita a časté změny ve vedení stran, které vyústily v odchody lídrů, přeskupování části členské základny či fragmetaci politických anebo ve vznik stran nových subjektů. Pro tento typ stranicví je povětšinou důležitá role lídra, což po určitou dobu a s nestejnými výsledky dokázali naplnit Tomio Okamura a Martin Konvička. Přes všechny ostré výroky a programová prohlášení, která se výrazně neliší od postojů většiny veřejnosti, však tyto strany dlouho žádný výrazný výsledek na české politické scéně nezaznamenaly. Změna nastala až po posledních parlamentních volbách, kdy Okamurova strana SPD zaznamenala do té doby bezprecedentní úspěch. Zde to můžeme vysvětlit i za pomoci Muddeho teorie charismatu a schopnosti vést stranu. To se na Okamutově příkladu názorně projeví. I přesto, že u části společnosti lze pozorovat rostoucí sympatie s těmito stranami, tak stále lze konstatovat, že i když je islamofobní diskurz patrný i u „tradičních“ politických stran nalevo i napravo politického spektra a částečně i uprostřed, tak zatím nedosahují takového významu, že by se dalo hovořit o totální programové proměně české stranické politiky, přinejmenším ne co se týče islamofobního diskurzu.

Podíváme-li se na výsledek na konkrétní části stranického spektra, tak u komunistů je zřejmá návaznost na předchozí vymezování se vůči sudetoněmeckým (i jen potenciálním) nárokům v České republice. U sociální demokracie zaujme pestrá názorová škála, která ovšem kontrastuje s nedávnými změnami ve vedení strany, kdy byl na základě nepříznivých průzkumů veřejného mínění „sesazen“ z čela strany vůči uprchlickému tématu umírněný premiér Sobotka, byť i on byl konstantní v neústupnosti při přijímání povinných kvót prosazovaných EU.

Středová KDU-ČSL dle vydaných prohlášení i vyjádření svého předsedy Bělobrádka varuje před šířením islámu, ale zároveň v souvislosti s migrační krizí upozorňovala na nutnost pomoci lidem, kteří se nacházejí v nouzi. S ohledem na voličskou základnu ale lidovci zdůrazňují při každé příležitosti nutnost zachování tradičních evropských hodnot, mezi které islám nepatří. Naopak hnutí ANO reprezentované především Andrejem Babišem se dá přiřadit k populistickému směru. Babiš odmítal a nadále odmítá jakékoliv přijímání uprchlíků. Jeho výroky jsou v tomto ohledu velmi konzistentní, i když se nejčastěji vyjadřuje k migrantům a nikoliv k islámu.

Nicméně vývoj na tomto poli, a to především krajní pravice, se v Evropě v poslední době mění. Můžeme zde vidět určité tendence k radikalizaci, což může mít postupem času dopady i na situaci v České republice. Výzkum populistických radikálních pravicových stran a vůbec tohoto typu stranické rodiny tak zůstane pravděpodobně ještě několik dalších let zajímavým výzkumným polem, které bude čím dál více politology přitahovat.

Seznam pramenů a literatury

Adamičková, Naďa (2016). Zákony vůči muslimům? Politici by chtěli, ale nevědí jak na to. *Právo*. 24. 8. 2016, s. 1.

Aktuálně.cz (2016). *Martin Konvička míří k soudu za nenávistné výroky na Facebooku proti muslimům, hrozí mu až tři roky*. 8. 4. 2016 (<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/martin-konvicka-je-za-sve-vyroky-na-facebooku-proti-islam-u-o/r~7d404c8afd6811e583c1002590604f2e/>, 12. 3. 2017).

Allen, Christopher – Nielsen, Jens (2002). *Summary report on Islamophobia in the EU after 11 September 2001* (Viedeň: EUMC).

ANO (2017a). *Resortní program* (<https://www.anobudeli.cz/cs/o-nas/program/volby-2013/resortni-program/>, 20. 6. 2017).

ANO (2017b). *Program do krajských voleb* (<https://www.anobudeli.cz/cs/volby/program-do-krajskych-voleb/>, 25. 6. 2017).

Barša, Pavel (2006). *Nová xenofobie. Dingir* (<https://www.files.ethz.ch/isn/30747/2006-xenofobie.pdf>, 25. 3. 2017).

Bastl, Martin a kol. (2011). *Krajní pravice a krajní levice v ČR* (Praha: Grada).

Betz, Hans-Georg (1993). The New Politics of Resentment Radical Right-Wing Populist Parties in Western. *Comparative Politics* 25 (4), s. 413–427.

Biben, Martin (2015). Dienstbier "zve" 15 tisíc běženců, Volfová blokuje. *MF Dnes*. 17. 9. 2015, s. 2.

BPI (2016a). *Náš program* (<http://blokprotiislamizaci.cz/o-bloku-proti-islamizaci/nas-program/>, 9. 12. 2016).

BPI (2016b). *Společně za svobodu proti islamizaci* (<http://blokprotiislamizaci.cz/pevnost-evropa/>, 9. 12. 2016).

Brožová, Karolína (2016). Babiš: Chci kvóty na uprchlíky odmítnout i za cenu sankcí. *Právo*. 3. 8. 2016, s. 1.

Brožová, Karolína (2015a). Nové strany těží z nálad proti islámu. *Právo*. 17. 8. 2015, s. 2.

Brožová, Karolina (2015b). Úsvit sází na veterána. Muslimy vyhánět nechce. *Právo*. 10. 8. 2015, s. 2.

Brožová, Karolína – Kovářová, Radka (2015). Sobotka: Islamisté v Česku neverbují. Můžeme ale být tranzitní zemí. *Právo*. 29. 6. 2015, s. 2.

Břeňová, Eva (2017). Místostarosta: „Burkiny do našich bazénů nepatří.” *Litoměřice.cz*. 17. 7. 2017 (<https://www.litomerice.cz/aktuality/5781-mistostarosta-burkiny-do-nasich-bazenu-nepatri>, 12. 3. 2018).

Čejka, Marek (2010). Islamofobie, antisemitismus, antiarabismus – pokus o definici a jak spolu tyto tři pojmy souvisejí. *Blízkovýchodní stránky*. 11. 12. 2010 (<http://blizkyvychod.blogspot.cz/2010/12/islamofobie-antisemitismus.html>, 25. 2. 2017).

ČSSD (2017). *Volební program ČSSD pro volby 2017* (<https://www.cssd.cz/data/files/program-210x210-seda.pdf>, 25. 6. 2017).

ČT24 (2017a). *Ivan Bartoš: Lidé nevědí, kolik peněz si vydělají. Daně musíme zjednodušit*. 4. 10. 2017 (<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/specially/volby-2017-programove-postoje-stran/2261998-ivan-bartos-lide-nevedi-kolik-penez-si-vydelaji>, 17. 11. 2017).

ČT24 (2017b). *Babiš je proti přijetí, Kalousek by naopak vstoupil do eurozóny co nejrychleji*. 19. 4. 2017 (<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/2093070-babis-je-proti-prijeti-eura-kalousek-naopak-vstoupil-do-eurozony-co-nejrychleji>, 25. 3. 2018).

ČTK (2018). Babiš vyzval Okamuru, aby nestránil lidi. Povinné migrační kvóty ale odmítne. *Deník.cz*. 17. 1. 2018 (https://www.denik.cz/z_domova/babis-vyzval-okamuru-aby-nestrasil-lidi-povinne-kvoty-eu-ale-odmitne-20180117.html, 12. 4. 2018).

ČTK (2016). Střelba do vzduchu, vlajka Islámského státu. Konvičkovci v centru Prahy vyděsili turisty, akci rozpustila policie. *ihned.cz*. 21. 8. 2016 (<http://domaci.ihned.cz/c1-65408770-strelba-do-vzduchu-vlajka-islamskeho-statu-konvickovci-v-centru-prahy-vydesili-turisty-akci-rozpustila-policie>, 26. 3. 2017).

Danda, Oldřich (2015). Kalousek: Budu-li předsedou TOP 09, zůstanu stejný. Jinak bych byl nevěrohodný. *Právo*. 31. 10. 2015, s. 1.

Dizdarevič, Muhič (2017). Islamophobia in Czech republic – National report 2016. In: Bayrakli, Enes – Hafez, Farid a kol., *European islamophobia report* (Istanbul: Seta), s. 148–149.

Dolejší, Václav (2015). Fiala po roce v čele ODS: Do stolu bouchat nebudu. *Hospodářské noviny*. 20. 1. 2015, s. 4.

DSSS (2016a). *Programová listina DSSS* (<http://www.dsss.cz/programova-listina>, 6. 12. 2016).

DSSS (2016b). *Úvodní stránka* (<http://neprizpusobivi.dsss.cz>, 6. 12. 2016).

Echo 24 (2016). *Ministerstvo zakázalo Úsvitu nový název kvůli odporu k islámu*. 22. 3. 2016 (<http://echo24.cz/a/iRp6L/ministerstvo-zakazalo-usvitu-novy-nazev-kvuli-odporu-k-islamu>, 25. 2. 2017).

Eliášová, Kateřina (2015). Nový cíl extremistů: místo Romů muslimové. *Lidové noviny*. 3. 1. 2015, s. 1.

EUMC (2006). *Muslims in the European Union – Discrimination and Islamophobia* (file:///C:/Users/lukas/Downloads/156-Manifestations_EN.pdf, 21. 3. 2017).

Euro.cz (2018). *Česko odmítá povinné přerozdělování azylantů v EU. Pomoci má tajný Babišův plán*. 17. 1. 2018 (<https://www.euro.cz/politika/cesko-odmita-povinne-prerozdelovani-azylantu-v-eu-pomoci-ma-tajny-babisuv-plan-1390521>, 28. 3. 2018).

Fiala, Petr (2015). *Občané, demokraté a straníci* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury).

Fiala, Petr (2014). Naše válka. *Aktualne.cz*. 2. 10. 2014 (<http://blog.aktualne.cz/blogy/petr-fiala.php?itemid=23814>, 12. 2. 2017).

Forum Against Islamophobia and Racism (2001). *Defining Islamophobia* (<http://www.fairuk.org/docs/defining%20islamophobia.pdf>, 21. 2. 2017).

Frouzová, Kateřina (2017). Šéf zelených: Máme na osm procent. O squattingu, genderu a migraci jsme si zakázali mluvit. *Aktualne.cz*. 15. 4. 2017 (<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/sef-zelenych-stropnicky-mame-na-osm-procent-o-genderu-a-migr/r~d2a6b764202a11e783780025900fea04/>, 23. 6. 2017).

Hrabcová, Lucie (2010). ODS představila Vizi 2020, muslimové se ohradili. *Deník.cz*. 20. 2. 2010 (http://www.denik.cz/z_domova/ods-predstavila-vizi--muslimove-se-ohradili.html, 25. 3. 2017).

Ignazi, Piero (1995). The Re-emergence of the Extreme Right in Europe. *Reihe Politikwissenschaft* 21 (3), s. 1–15.

INSAAN (2013). *Islamophobia in the Czech republic and Europe*. 23. 5. 2013 (<http://www.insaan.cz/docs/Notes%20Islamophobia.pdf>, 20. 3. 2017).

Janouš, Václav (2016). AfD hledá v Česku spojence. Zájem by měla o ODS. *MF Dnes*. 3. 5. 2016, s. 2.

Jelínek, Lukáš (2015). Přepisování minulosti? Naštěstí ne. *Právo*. 21. 7. 2015, s. 6.

Kabátová, Šárka (2015). Senátor Veleba svolává islamofoby. *Lidové noviny*. 22. 10. 2015, s. 2.

KDU-ČSL (2017). *Volební program KDU-ČSL 2013–2017* (<https://www.kdu.cz/getattachment/Temata/Volebni-program/KDU-CSL-Volebni-program-2013-2017.pdf.aspx>, 25. 6. 2017).

Klaus, Václav (2006). Předmluva prezidenta republiky Václava Klause ke sborníku CEPu „Islám v Evropě“ – obohacení, nebo nebezpečí?“. *Klaus.cz* (<https://www.klaus.cz/clanky/2393>, 25. 3. 2017).

Kopecký, Josef (2015). Proti islamistům! Úsvit vede voják z Afghánistánu. *MF Dnes*. 10. 8. 2015, s. 4.

Kopecký, Josef (2014). ODS se „ujala“ islámu. Fiala mluví o kultuře, která nás ohrožuje. *iDnes.cz*. 8. 9. 2014 (http://zpravy.idnes.cz/ods-se-ujala-tema-islam-fiala-mluvi-o-kulture-ktera-nas-ohrozuje-ph2-/domaci.aspx?c=A140908_121150_domaci_kop, 28. 3. 2017).

Kopeček, Lubomír (2004). Imigrace jako politické téma v ČR: analýza postojů významných politických stran. *Středoevropské politické studie* VI (2-3).

Koubová, Karolína (2015). Musíme posílit ochranu hranic, tvrdí Miroslav Lidinský. Chce znovu zavést pasové kontroly? *Rozhlas.cz*

(http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/dvacetminut/_zprava/musime-posilit-ostrahu-hranic-tvrdi-miroslav-lidinsky-chce-znovu-zavest-pasove-kontroly--1521265, 24. 3. 2017).

Kropáček, Lubomír (2002). *Islám a západ: Historická paměť a současná krize* (Praha: Vyšehrad).

Kubátová, Zuzana – Janda, Vojtěch (2015). Šetřím Zemi, ani nemám sporák. Kapitálu nevěřím. *MF Dnes*. 10. 9. 2015, s. 10.

League of Human Rights (2015). Islamofobie v České republice je na vzestupu. *Liberties*. 10. 4. 2015 (<http://www.liberties.eu/cz/news/islamofobie-ceska-republika>, 15. 2. 2017).

Leschtina, Jiří (2016). Ivan Bartoš: Uprchlíky politici používají, aby odvedli pozornost od lumpáren. *Aktuálně.cz*. 27. 1. 2016 (<https://nazory.aktualne.cz/rozhovory/ivan-bartos-uprchliky-politici-pouzivaji-odvedeni-pozornosti/r~2194ea06c35411e59d7b0025900fea04/>, 17. 11. 2017).

Lidinský, Miroslav (2015a). Chceme dát vládě od občanů mandát, že se má postavit bruselským nesmyslům. *Security magazin.cz*. 2. 11. 2015 (<http://www.securitymagazin.cz/zpravy/miroslav-lidinsky-chceme-dat-vlade-od-obcanu-mandat-ze-se-ma-postavit-bruselskym-nesmyslum-1404047917.html>, 25. 3. 2017).

Lidinský, Miloslav (2015b). Sluníčkáři nenáviděný průzkum: 65 % evropských muslimů nadřazuje šariú našim zákonům. *iDnes.cz*. 1. 10. 2015 (<http://lidinsky.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=478875>, 25. 3. 2017).

Maková, Denisa (2018). Robert Pelikán: Okamurova SPD je fašistická, pokud se bude podílet na vládě, odstoupím. Okamura chce ministra žalovat. *Romea.cz*. 21. 2. 2018 (<http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/robert-pelikan-okamurova-spd-je-fasisticka-pokud-se-bude-podilet-na-vlade-odstoupim-okamura-chce-ministra-zalovat>, 18. 3. 2018).

Mareš, Miroslav (2001). Přistěhovalectví a krajní pravice v ČR. *Středoevropské politické studie* 3 (3).

Mareš, Miroslav (2000). Problematika menšin jako profilové téma pravicového extremismu v České republice. *Středoevropské politické studie* 2 (3).

Martinek, Jan (2017). Okamura: Vláda přijímá migranty, zhoršuje tím bezpečnost občanů. *Právo*. 8. 4. 2017, s. 7.

- Martinek, Jan (2016a). Muslimskou Evropu nechci. *Právo*. 13. 2. 2016, s. 1.
- Martinek, Jan (2016b). Petr Fiala: Jsme ve válce, která se vede i v našich ulicích. *Právo*. 25. 8. 2016, s. 4.
- Martinek, Jan (2015a). Chovanec: Muslimové u nás nejsou problém. *Právo*. 21. 11. 2015, s. 1.
- Martinek, Jan (2015b). Petr Fiala: Obnovu hranic v Evropě si dovedu představit jako jediné řešení. *Právo*. 11. 7. 2015, s. 7.
- MF Dnes (2015). *Bělobrádek varoval před obklíčením masou lidí*. 9. 11. 2015, s. 16.
- Mudde, Cas (2013). Three decades of populist radical right parties in Western Europe: So what? *European Journal of Political Research* 52 (2), s. 1–19.
- Nguyenová, Linda (2017). Vláda: Česko už nepřijme žádného migranta na základě kvót. Zhoršila se bezpečnostní situace. *iRozhlas.cz*. 5. 6. 2017 (https://www.irozhlas.cz/zpravodomov/vlada-cesko-uz-neprijme-zadneho-migranta-na-zaklade-kvot-zhorsila-se_1706051706_pj, 25. 3. 2018).
- Novinky.cz (2006). *Topolánek se vyslovil proti multikulturalismu*. 23. 10. 2006 (<https://www.novinky.cz/kultura/99169-topolank-se-vyslovil-proti-multikulturalismu.html>, 25. 3. 2017).
- ODS (2017a). *Zahraniční věci a evropská politika* (<http://www.ods.cz/volby2017/program/zahranicni-politika>, 25. 3. 2017).
- ODS (2017b). *ODS a migrační krize* (<https://www.ods.cz/docs/migrace/ODS-a-migracni-krize.pdf>, 25. 3. 2017).
- ODS (2016). *Migrační krize* (<http://www.ods.cz/migracni-krize>, 8. 12. 2017).
- Okamura, Tomio (2017). Smrtící korektnost. *Tomio.cz*. 27. 2. 2017 (<http://www.tomio.cz/vystoupeni/smrtici-korektnost/>, 25. 3. 2018).
- Ostřanský, Bronislav (2015). Terminologická past islamofobie. *A2larm*. 6. 8. 2015 (<http://a2larm.cz/2015/08/terminologicka-past-islamofobie/>, 15. 2. 2017).
- Ostřanský, Bronislav (2014). Islamofobie bez muslimů. *A2larm*. 29. 10. 2014 (<http://a2larm.cz/2014/10/islamofobie-bez-muslimu/>, 12. 2. 2017).

Otto, Pavel (2017). Vláda ANO a KSČM? To by bylo politické dno, říká předseda ODS Petr Fiala. *E15.cz*. 3. 10. 2017 (<http://zpravy.e15.cz/volby/volby-2017/vlada-ano-a-kscm-to-by-bylo-politicke-dno-rika-predseda-ods-petr-fiala-1338114>, 25. 3. 2018).

Paclíková, Adéla (2015). S prasetem k mešitě. Okamurův návod na záchranu Česka před islamisty. *MF Dnes*. 5. 1. 2015, s. 1.

Pavlík, Bronislav (2016). Co neumí Okamura. *MF Dnes*. 11. 4. 2016, s. 2.

Perknerová, Kateřina (2015). Konec bezstarostnosti, radikální islám chce zničit Evropu, říká předseda ODS. *Deník.cz*. 22. 1. 2015 (http://www.denik.cz/z_domova/skoncila-era-bezstarostnosti-rika-sef-ods-petr-fiala-20150122.html, 25. 3. 2017).

Petráček, Zbyněk (2016). Zeman pro školy. *Lidové noviny*. 13. 6. 2016, s. 10.

Právo (2015a). *Česko přijme 70 Syřanů, Zeman proti*. 15. 1. 2015, s. 2.

Právo (2015b). *Bělobrádek: O uprchlíky by se měly postarat církve*. 8. 7. 2015, s. 2.

Ramberg, Ingrid a kol. (2004). Islamophobia and its consequences on Young People. *European Youth Centre Budapest* (http://www.coe.int/t/dg4/youth/Source/Resources/Publications/Islamophobia_consequences_young_people_en.pdf, 25. 3. 2017).

Richardson, Robin (2012). Islamophobia or anti-Muslim racism – or what? – concepts and terms revisited. *Insted* (<http://www.insted.co.uk/anti-muslim-racism.pdf>, 25. 3. 2017).

Richterová, Barbora (2016). Tomáš Vandas: Myslíte si, že ty vraždy a terorismus nějak přežijeme? Tak to se hluboce mýlíte. *Parlamentní listy*. 27. 7. 2016 (<http://www.parlamentnilisty.cz/arena/rozhovory/Tomas-Vandas-Myslite-si-ze-ty-vrazdy-a-terorismus-nejak-prezijeme-Tak-to-se-hluboce-mylite-446542>, 25. 3. 2017).

Rovenský, Jan (2016). Sobotka: Pokud lidé utíkají před válkou, máme povinnost jim pomoci. *Právo*. 20. 2. 2016, s. 1.

Rovenský, Jan (2015). Babiš: Musíme být solidární vůči uprchlíkům, ale musíme brát v potaz také rozdíl kultur, tradic a hodnot. *Právo*. 10. 1. 2015, s. 1.

SPD (2017). *Deset zásadních programových bodů politického hnutí SPD* (<http://spd.cz/program/>, 25. 3. 2017).

SPD (2016). *Deset zásadních programových bodů politického hnutí SPD* (<http://spd.cz/program/>, 25. 3. 2017).

Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna (2015). *Stenoprotokol z 30. schůze PSP* (<http://www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/030schuz/s030057.htm#r4>, 25. 2. 2017).

Starostové a nezávislí (2017a). *Zahraniční politika – podmínka bezpečnosti státu* (<https://www.starostove-nezavisli.cz/volby/poslanecke-volby-2017/volebni-program/zahranicni-politika-podminka-bezpecnosti-statu>, 10. 11. 2017).

Starostové a nezávislí (2017b). *Program STAN 2017* (https://www.starostove-nezavisli.cz/fmfile/0/files/STAN_program_17_final.pdf, 28. 3. 2018).

Stone, Richard a kol. (2004). *„Islamophobia” issues, challenges and action: A report by the Commission on British Muslims and Islamophobia* (Londýn: Trentham Books).

Strmiska, Maxmilián (2001). Protipřistěhovalecké xenofobní strany v evropském kontextu: Příspěvek k charakteristice xenofobních stranicko-politických formací. *Středoevropské politické studie* 3 (3).

Strmiska, Maxmilián (2000). Extrémismus, xenofobie, ”organizovaná intolerance”. *Středoevropské politické studie* 2 (3).

Šafaříková, Kateřina (2015). ODS proti syrským běžencům. *Lidové noviny*. 16. 1. 2015, s. 1.

Šídlo, Jindřich (2002). Nedáme vás, sliboval Klaus v Liberci. *MF Dnes*. 9. 4. 2002 (http://zpravy.idnes.cz/nedame-vas-sliboval-klaus-v-liberci-du3-/domaci.aspx?c=A020408_214332_domaci_was, 25. 5. 2017).

Šimůnek, Petr – Čásenský, Robert (2005). Klaus: Paroubek myslí jen na sebe. *iDnes.cz*. 16. 7. 2005 (https://zpravy.idnes.cz/klaus-paroubek-mysli-jen-na-sebe-dac-/domaci.aspx?c=A050715_183951_domaci_miz, 18. 3. 2018).

Šimůnková, Tereza (2014). Filosof a politolog Pavel Barša: O xenofobii a selháních levice. *Novinky.cz*. 29. 12. 2014 (<https://www.novinky.cz/kultura/salon/356842-filosof-a-politolog-pavel-barsa-o-xenofobii-a-selhanich-levice.html>, 25. 3. 2017).

Štampach, Ivan O. (2015). Islamofobie či antiislamismus? *Dingir*, č. 4, s. 110–112.

Taggart, Paul – Szczerbiak, Aleks (2004). Contemporary Euroscepticism in the party systems of the European Union candidate states of Central and Eastern Europe. *European Journal of Political Research* 43 (3), s. 1–27.

Taras, Raymond (2012). *Xenophobia and islamophobia in Europe* (Edinburgh: University Press).

The Runnymede Trust (1997). *Islamophobia a challenge for us all* (<http://www.runnymedetrust.org/uploads/publications/pdfs/islamophobia.pdf>, 12. 2. 2017).

TOP 09 (2017). *Bezpečí a zahraniční politika* (<https://www.top09.cz/proc-nas-volit/volebni-program/volebni-program-2017/3-bezpeci-a-zahranicni-politika-22528.html#obrana>, 25. 5. 2017).

Topinka, Daniel (2007). *Integrační proces muslimů v České republice – pilotní projekt* (http://www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/integrace_muslimu.pdf, 12. 3. 2018).

Trachtová, Zdeňka (2015). Každý koupený kebab je další krok k burkám, tvrdí Okamura na Facebooku. *iDnes.cz*. 3. 1. 2015 (http://zpravy.idnes.cz/okamura-na-facebooku-broji-proti-islam-u-fc7-/domaci.aspx?c=A150103_130900_domaci_zt, 12. 3. 2017).

Úsvit – Národní koalice (2016). *Program strany* (<http://www.usvitnarodnikoalice.cz/program-strany/>, 6. 12. 2016).

Vandas, Tomáš (2016a). Muslimské modlení? Islám do naší země nepatří. *Parlamentní listy*. 10. 8. 2016 (<http://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/tiskovezpravy/Vandas-Muslimske-modleni-Islam-do-nasi-zeme-nepatri-448414>, 21. 3. 2017).

Vandas, Tomáš (2016b). Nelegální imigranty deportovat a vlastizrádce potrestat, znělo v Plzni. *DSSS*. 10. 4. 2016 (http://www.dsss.cz/report_-nelegalni-imigranty-deportovat-a-vlastizrádce-potrestat_-znelo-v-plzni, 25. 2. 2017).

Váně, Jan (2018). Metodologické přístupy při zkoumání islámu v České republice.

Varyš, Vojtěch (2015). Proti islámu bychom měli povstat všichni. *MF Dnes*. 20. 8. 2015, s. 10.

Weikert, Petr (2015). ODStraníme islám. *Euro.cz*. 20. 1. 2015 (<http://www.euro.cz/archiv/odstranime-islam-1154758>, 25. 2. 2017).

Wetzel, Juliane (2013). *Islamophobia in the Czech republic and Europe*. 23. 5. 2013 (<http://www.insaan.cz/docs/Notes%20Islamophobia.pdf>, 21. 3. 2017).

Zahradník, Lukáš – Rosůlek, Přemysl (2017). Islamofobní diskurz v České republice a programová východiska českých politických stran v době „migrační krize“. In: Rosůlek, Přemysl a kol., *Sondy do studia (o) islámu v období „migrační krize“* (Praha: Dokořán), s. 70–108.

Zaslove, Andrej (2009). The Populist Radical Right: Ideology, Party Families and Core Principles. *Political Studies Review* 25 (2), s. 310–318.

Zpěváčková, Barbora (2015). Islám není špatný, když se nezneužívá, tvrdí válečný veterán a nový šéf Úsvitu Lidinský. *Novinky.cz*. 19. 8. 2015 (<https://www.novinky.cz/domaci/378077-islam-neni-spatny-kdyz-se-nezneuziva-tvrdi-valecny-veteran-a-novy-sef-usvitu-lidinsky.html>, 25. 2. 2017).

Zvěřina, Martin (2015). Právce děsí. *Lidové noviny*. 16. 1. 2015, s. 10.

Resumé

My diploma thesis deals with Islamophobia in the Czech Republic. I focused especially on survey of progmatcs and statements of ODS leaders and other movements, that delimit again Islam and nowadays migration crisis. The movements are “Martin Konvička a jeho strany”, “Úsvit – Národní koalice”, “Dělnická strana sociální spravedlnosti”, ”Svoboda a přímá demokracie”. By ODS party I also compared statements of current leader Petr Fiala and previous leaders and I tried to find parallels and deviations in the party direction.

The aim is, that ODS as a right-wing conservative party uses a similar rhetoric since 90's. Václav Klaus, as a known critic of multiculturalism, commented on Islamism quite often. For following leaders of the party, Islamism was not one of the main topics, nevertheless with Petr Fiala's entry and below migration crisis' weight, ODS returns back to the similar attitudes. To be exact, ODS has not left the attitudes during its whole existence, they are only more evident now, especially thanks to the person of Petr Fiala. Simultaneously, the party keeps still its face and in my opinion it does not move more to the right direction. By comparison with other four parties' program and their leaders' statements, can be said, that all of them fulfil a category of populist radical right-wing party, that was introduced by Cas Mudde. One of the main features of this group is nationalism, on that they especially put emphasis.

Contrarily, some of the party leaders' Okamura, Konvička and Vandas statements have unequivocally an Islam-phobia character and they move around the law's border. In this case, the statements of ODS members are significantly more moderate. And this is the same with their program. We can so clearly characterize Islam-phobia in the Czech politics. Now it deals with parties that have not potential for more significant vote result and transfer of their words and treats to praxis.